

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 5. - LETNIK III.

1905

VSEBINA.

Ing. chem. J. Turk: Naš vsakdanji kruh	129	Književnost: A. Aškerc in Bolgari. — Primož Trubar. — Janko Krsnika zbrani spisi. — P. Medvešek: Opis Sv. Križa. — Za života naši bohemy. — † General L. L. Wallace. — A. Skramova.
J. Rusin: V daljavi zvonijo zvonovi	133	Gledališče in glasba: „Brat Sokol“. — Slovenska drama. — Slovenska opera. — Martin Krpan. — Cankar: Za narodov blagor. — Narodni napevi. — Novi akordi. — Kumičič in Ogrizović: Propast kraljeva hrvatske krvi. — Razbijeni sni. — Eva Gubčeva. — „Jedinae“
M. P. Nataša: Na Rivierii	133	— Ženski obzor. — R. J. Rozkošny. — „Droblazgi z področnej teki“. — Zmagovalec. — D. V. Averkijev.
Dr. Ivo Šorli: Plameni	134	— Nova ruska dramatska dela. — „Bühne u Welt“
P. Golob: Ptičja svatba	139	— „Die Musik“.
V. Spindler: Zapri sem kamrico	139	Umetnost: Grohar: P. Trubar. — Jugoslovanska umetnost. — Zapuščina Vereščagina. — T. Baroncez. — pl. Ait.
P. pl. Radics: Slovensko gledališče l. 1735	139	— A. pl. Menzl.
Kristinča: Moje noči	142	Raznoterosti: „Windisch“. — Kelto-slovanska liga. — Rusk. duhovništvu. — Zdromite se! — J. Verne.
dr. Fr. Ilešič: Millvoj Šrepel	143	Naše slike: Gaspari: Po gorah je ivje. (Umet. priloga.) — Predič: Nesreča bo. (Umet. priloga.) — Rjepin: Tolstoj. — I. Mrkvička: Počitek. Spotoma. — F. Pavačić: „Slepci bodo videli!“ — Ivana Kobilčeva: Na trg. — Brožik: Tu, felix Austria, nabe!“ — Verovšek: Mozol.
Borisov: Vse lepe dni	144	
Prof. A. B.: Bolgarska umetnost	145	
E. Gangl: Sonata pod križem	146	
Fr. Govékar: Nad prepadom	147	
V. Spindler: V jasno polnoč	151	
Listek	153	

Slikarja napisov in lakirarja,
dekoracijska, stavbena in po-
hištvena pleskarja.

Delavnica: Igriške ulice šte. 8.
Telefon 154.

Ustanovljeno 1842.

Brata Eberl
Ljubljana

Tovarna oljnatih barv, laka
in firneža z električno go-
nilno silo.

Trgovina in pisarna: Miklošičeve
(Frančiškanske) ulice 5.

Ustanovljeno 1883.

Dobavitelj za c. kr. državne uradnike.

Odlikovani z zlato
kolajno in častno
diplomo na dunajski
modni razstavi 1904.

A. REISNER

v Ljubljani Resljeva cesta 7
Komenskega cesta 18

krojaški zavod za civilne,
vojaške in uradniške oprave.

Cene zmerne! Točna postrežba!

Velika zaloga najboljšega
pristnega angleškega blaga.

Klobuke, cilindre, čepice
in slamnike

v najnovejših faconah in
velikih izberah priporoča

Ivan Soklič v Ljubljani

založnik c. kr. avstr. državnih
uradnikov. Pod trančo št. 2
postaja elekt. žel.

Ne pozabite!

da se dobijo različni stroji, orodje, okovi, štedil-
niki, koili za žganje in kuhinje, traverze, kompletne
kuhinjske oprave, trombe in cevi najboljše in naj-
ceneje pri

Karol Kavšeka naslednikih
Schneider & Verovšek
Ljubljana, Dunajska cesta 16.

Slovenske cenike razpošilja zastoj in franko.

Slovenska pivovarna - AUERJEVI DEDIČI V LJUBLJANI - Wolfove ulice 12

Ustanovljeno leta 1854!

priporoča svoje izborno marčno in na bavarški način varjeno pivo.
Tvrška je bila leta 1904 v Parizu in Londonu z najvišjim darilom
„Grand prix“, zlato kolajno in častno diplomu odlukovana.

Zaloge v Kranju, Idriji, Metliki, Kostanjevici, Mengšu, na Inu, v Litiji, Vačah, Pijavi gorici, Sodratičici, Podpeči,
Mokronoga, Dobrovi pri Ljubljani in Polhovem gradu na Kranjskem in v Gorici ter Podbrdu na Primorskem.

M. GASPARI: PO GORAH JE IVJE,
PO DOLIH JE MRAZ,
OH, KJE JE MOJ FANTIČ,
OH, KJE SEM PA JAZI!

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

Ziveti, vzdržavati življenje in ustvarjati novo, je edinopravi smoter žive prirode. — In kaj je življenje? Življenje ni pravzaprav nič drugega, kakor skupen izraz za vse znane in tajinstvene, tvoreče in raztvorjajoče kemične procese, ki se vršijo v živih in v navidezno mrtvih organskih telesih. Isto torej, kar vidi, opazuje in občuti kemik dan na dan v svojem laboratoriju, vrši se tudi v živi prirodi s to razliko, da so procesi v vsemogočni prirodi veliko popolnejši in obsežnejši, kakor pa oni, ki jih izpeljuje človek s svojimi, v primeri s prirodo omejenimi duševnimi in materialnimi sredstvi. — Kakor v kemičnem laboratoriju, tako in na sličen način nastajajo v prirodi iz enostavnih spojin zamotano sestavljene snovi, in energija se veže; zamotano sestavljene snovi pa razpadajo v enostavne spojine in energija se osvobojuje ter se pojavlja z najraznovrstnejšimi učinki. Prvo se vrši predvsem v rastlinskih, drugo pa v živalskih telesih.

Ako torej pazno motrimo življenje v rastlinah, vidimo, da se razodeva v nastanku zamotano sestavljenih organskih snovi iz enostavnih neorganskih spojin. Rastlina srka namreč iz zemlje in iz zraka enostavne neorganske snovi ter jih pod vplivom solnčne gorkote in svetlobe predeluje v jako zamotano sestavljene organske snovi. Procesni so razkisbenega značaja, in zato se kisik osvobojuje, energija pa veže, zgoščuje in nabira.

V živalskih telesih pa se dogaja ravno nasprotno. Tu se namreč zamotano sestavljene organske snovi okisbujejo (oksidujejo) s pomočjo kisika, ki je prišel iz rastlin v zrak in z zrakom v živalsko telo, ter razpadajo v enostavne neorganske

in enostavnejše organske spojine. Kemični procesi v živalskih telesih so torej okisbeni in vsled tega se kisik veže, energija pa osvobojuje ter pojavlja kot telesna gorkota in kot življenska energija v duševni in telesni gibčnosti dotičnih živalskih teles, oziroma v njih sposobnosti za duševno in fizično delo.

Rastlinska telesa tvoreče in v njih se tvoreče snovi prehajajo s hrano v živalska telesa, tvorijo ista, se raztvorjajo v njih ter prehajajo s posredovanjem zraka, vode in zemlje nazaj v rastline in s temi zopet v živalska telesa, kar se ponavlja vedno in neprenehoma. Zato pa življenje lahko označujemo kot menjavo, oziroma obtok snovi med rastlinsko in živalsko živo prirodo.

Vsa za to menjavo ali za ves ta obtok snovi potrebna mehanična, kemična in duševna sila prihaja od solnca; ona se nabira v rastlinah in potem osvobojuje v živalih ter se končno porabi v delu, ki ga vrši. Dušo ali vir življenske sile in tedaj vsega življenja na zemlji imamo iskati v solnčni gorkoti in svetlobi. Dokler se ne izgubi torej poslednji življenje budeči solnčni žarek v večni neprodorni temoti, ni misliti na smrt, ki je priroda sploh ne pozna, ker to, kar si v svoji domišljiji predstavljamo kot smrt, ni nič drugega kakor začetek novega, često jako bujnega in nevidnega življenja, ki se sicer lahko prekine, toda nikdar ne neha.

Živa priroda je torej nekaka kemična delavnica, kjer se snovi tvorijo in potem zopet raztvorjajo, da postanejo godne za novo tvorbo in raztvorbo. Vso to veličanstveno in modro kemično delo prešinja živa iskra tvoreče, raztvorjajoče in v delu se porabljaajoče solnčne energije. — Živ-

ljenje vznikne in se razcveti, potem polagoma usahne, da se o priliki zopet iznova porodi. —

Narava, ki je ustvarila življenje, hoče življenje ter ga vsled tega vzdržuje in pospešuje z vsemi svojimi mogočnimi sredstvi; ne zmeni se pa dosti za to, kdo in kako da živi. Ker torej narava ni določila deleža hrane za vsako življensko bitje posebej, zato se nam kaže življenje tudi v boju za obstanek ali v boju za kruh, ki se bije na vsej črti organizovanega sveta.

Boj za obstanek je hud in brezobziren, in zato nas ne sme presenetiti, da je postal tudi človek trd in brezobziren v tem boju, ki ga bije za svoj obstanek tako, da gleda skoraj brezčutno, kako se ubijajo in moré živa bitja med seboj in da celó sam ubija ljudi in živali, samo da zadosti nagonu po samoohranitvi.

Ves sedANJI socialni boj je le boj za obstanek ali za kruh, in vsi podvigi narodov drug proti drugemu niso bili in niso še danes nič družega, kakor krvav boj za obstanek, oziroma za kruh v širšem pomenu te besede.

Brez boja torej ni življenja, pa tudi ne napredka. In čim intenzivnejši je boj, tem večji je nagon po samoohranitvi, toliko živahnejše je življenje in tem večji je napredek po boju. Zato pa je boj za obstanek ne le opravičen, ampak celó potreben, ker v hipu, ko bi se končal boj, končano bi bilo tudi življenje, dasi bi bil konec življenja pravzaprav edino pravična rešitev življenjskega problema. — Boja za obstanek popolnoma zadušiti torej ni mogoče, pač pa ga je mogoče ublažiti. In da se boj med ljudmi ublaži, zato ima skrbeti kultura.

Človek že instinktivno čuti, kje je izvir njegove duševne in telesne sile in zato zgoščuje svoje stremljenje v prvi vrsti v hrepenenju po dobrem, zadostnem in stalnem kruhu.

Dasi se pa človek v potu svojega obraza peha noč in dan za kruhom, dasi ubija in mori ter se preko krvnih potokov in mrličev steguje po kruhu, vendar o svojem vsakdanjem kruhu često več ne ve, kakor da je neobhodno potreben za življenje, da mora človek jesti, ako hoče živeti. Vedeti pa, kako in s čim se in kako bi se moral hraniti človek, da bi bil sposoben za delo in življenski boj, je potrebno ravno tako, kakor je potrebna hrana za življenje. In da tudi naobraženec tako malo ve iz kemije svojega živeža, prihaja odtod, da je človek že od pamtivekov navajen gledati le na stvari, ki so tako oddaljene od njega, da jih težko razločuje, ki so nevidne ali jih pa sploh ni, ampak živijo le v njegovi domišljiji. Tega pa, kar človeka obdaja, ne vidi,

ker mu je preblizko. Zato imajo ljudje jasnejše pojme o tisti bajevni in tajinstveni sili, ki vzdržuje življenje brez jedi in pijače, kakor pa o svoji hrani, ki zajemajo iz nje vso svojo življensko moč. —

Le v zdravem in krepkem telesu se razvija zdrava in krepka duša. Krepost in zdravje telesa pa zavisita v prvi vrsti od načina hranjenja. Zato ni vseeno, kako in s čim se hranimo, ker od tega zavisí naš dobri ali slabi počutek, oziroma naše zdravje in od tega vsa naša zemeljska sreča.

Vso svojo življensko silo črpa človek iz svoje hrane, in vsled tega je zadostno, dobro in pravilno hranjenje prva in glavna naloga za vsakega človeka, ker uprav šele tedaj, ako jo vestno vrši, postane sposoben za kulturno delo. — Kar velja za posameznika, velja še v veliko večji meri za posamezne narode, ker od tega, kako in s čim se hrani narod, zavisí njegova fizična, duševna in kulturna sila in tedaj vsa njegova odpornost v boju za obstanek.

Iz rečenega je razvidno, kako važno in potrebno je vedeti omikancu, kako in s čim se hrani in zato mislim, da ne bode škodovalo, ako izpregovorim v „Slovanu“ nekoliko besedi o tem, za vsakega človeka važnem predmetu. —

V človeškem ustroju (organizmu) ga ni miru, ampak v njem se neprestano vršijo izpremembe in kemični procesi, kojih posledica je, da se tvarina, ki iz nje sestojá človeško telo, vedno porablja in obrablja. Vsak gibljaj in vzdihljaj ter vsak, še tako mal duševen in fizičen napor človeškega telesa je združen s porabo snovi, iz koje sestojá. Porabljeno ali obrabljeno tvarino človeškega ustroja je treba nadomestovati, ker sicer bi se popolnoma porabila in človeški ustroj bi zapal, kakor pravimo, smrti in prenehalo bi človeško življenje v dotičnem telesu.

Snovi, ki se z njimi nadomešča porabljena in obrabljena tvarina človeškega ustroja in iz kojih je zgrajeno človeško telo, zovemo hranilne snovi, in vse za hranjenje človeka potrebne hranilne snovi skupaj pa človeško hrano.

Človeško telo sestojá iz beljaka in beljakovin, potem iz toľšče in ogljikovih hidratov, dalje iz vode in rudninskih soli. Vse, človeški ustroj tvoreče in v njem se nahajajoče snovi morajo biti neposredno ali pa posredno v človeški hrani in niti ene človeško telo tvorečih kemičnih prvin (elementov) ne smemo pogrešati v njej, ker sicer bi telo polagoma usahnilo in razpalo, kakor usahne in razpade nežna cvetka, ako ji zmanjka vode, zraka ali svetlobe.

Ne bilo bi torej dovolj, ako bi bile v človeški hrani le nekatere hranilne snovi, ampak v njej mora biti zapopadeno v pravi in zadostni meri vse, kar je potrebno za razvoj in vzdrževanje telesa. Zato pa živila, ki obsegajo le posamezne hranilne snovi, še niso hrana in tudi tedaj ne, ako imajo v sebi vse človeškemu ustroju potrebne snovi v nepravem razmerju.

Hrana je torej pojem za vso vrsto živil z vsemi potrebnimi hranilnimi snovmi v zadostni množini. Nekatero hranilno snovi, kakor beljak, voda, rudninske soli in deloma tudi masti, tvorijo človeško telo in se vsled tega imenujejo tvorilne ali redilne hranilne snovi. Druge hranilne snovi pa, kakor ogljikovi hidrati (sladkor, škrob, lep) in večji del masti, zgorevajo v človeškem telesu ter dajejo telesu potrebno gorkoto in gonilno silo in se zaradi tega zovejo toplotvoreče ali topljive hranilne snovi.

Poleg hranilnih snovi igrajo pri človeškem hranjenju tudi užitnine (dišave, sladila i. t. d.) jako važno ulogo. Užitnine sicer nimajo neposredne hranilne vrednosti, ker ne obsegajo hranilnih snovi, zato pa dajejo hrani prijeten duh in okus ter vzbujajo s tem slast do jedi. Poleg tega pa užitnine jako blagodejno vplivajo na delavnost raznih žlez, ki izločajo v njih prisotnosti hitrejše in več prebavnih sokov in s tem pospešujejo neposredno prebavo hrane. — Užitnine so za človeško hranjenje približno to, kar je mazilo za stroj in kolesa. Kakor namreč mazilo ne goni stroja in ne obrača koles, ampak jim daje le možnost za lažji in hitrejši tok, tako tudi užitnine ne hranijo človeka, ampak olajšujejo hranjenje in pospešujejo prebavo.

Človeškemu telesu ni lastno, da bi pretvarjalo ogljikovo in solitrovo kislino v ogljikove hidrate in beljakovine, ker kaj takega je mogoče le rastlinam. Zato mora človek potrebne hranilne snovi zavživati v takem ali sličnem sestavu, kakoršne so po prebavi v človeškem telesu. Človek se torej ne more hraniti z rudninskimi snovmi in zato zajema svojo hrano iz živalstva in rastlinstva, ker le v živalskih in rastlinskih telesih so hranilne snovi v primernem sestavu za človeško telo.

Najboljša in najprimernejša za človeka je takozvana mešana hrana, sestojeca iz mesa in prikuhe. S samim mesom pa se človek hraniti ne more, dasi ima vse potrebne hranilne snovi. Množinsko razmerje hranilnih snovi v mesu namreč ne odgovarja človeški potrebi in zato je meso izborno živilo in ne hrana. — Sicer pa tudi rastlinska hrana ni čisto primerna človeku, toda mnogo primernejša, kakor pa mesena sama na sebi.

Le redkokdaj jemo sirovo ali pa docela za jed neprigotovljeno hrano. Nekatera živila imajo namreč v sirovem stanju tako zoprno zunanost, da jih jesti ne moremo. Druga živila zopet so v sirovem stanju ali nezavžitna ali pa neprebavna. Zato se prigravlja velika večina človeških živil po izkušenih pravilih in predpisih v kuhinji za jed.

Kuhinja ima torej namen napraviti hrano sposobno za povžitek in prebavo. Ta svoj namen vrši kuhinja na mehaničen in kemičen način. Mehanično kuhanje obstoja v tem, da se iztrebi iz živil vse, kar je docela ali pa težko prebavljivo. Tako n. pr. se krompir olupí, grah oruži i. t. d. Poleg tega se živila osnažijo in operejo in če je potreba, tudi razrežejo, sesečejo ali pa stolčejo na drobne kosce, da postanejo dostopnejša prebavnim organom in sokom. Vrhu tega je včasih potrebno, da se da hrani primerna oblika in da se jo opremi z dodatki, ki ji šele dajejo značaj hrane.

Često zadostuje že mehanično prigravljanje hrane za jed, da postane povžitna in prebavna. Večinoma pa je potrebno živila tudi kemično pretvoriti in prestrojiti, da postanejo godna za povžitek in prebavo. S kemično pretvorbo izpremene živila često svojo zunanost in vselej svoj notranji (kemični) sestav. Kuhinja šele napravi, da nam krompir, ki ga v sirovem stanju pri najboljši volji ne moremo jesti, prija in gre v slast, da tvori moka v podobi kruha in drugih močnatih jedil najvažnejše človeško živilo in da jemo kuhano ali pa pečeno meso z veliko slastjo, dočim se nam sirovo meso gabi in že sama kapljica krvi vzbuja v nas gnus in odpor.

Namenu hranjenja zadošča pravzaprav, ako se hrana v kuhinji pretvori in prestroji le v toliko, da postane povžitna in prebavna. Priprosti človek od svoje hrane tudi ne zahteva veliko več, kakor da ga nasiti in nahrani. Vse drugače je z omikanimi ljudmi. Omikanec ve, da mora jesti, ako hoče živeti in ker mora, hoče jesti dobro in z užitkom. Naobražencu s finimi čutili torej ne zadošča, da je hrana samo užitna in prebavna, ampak mora biti tudi okusna po svoji zunanosti in prijetna po duhu in okusu. Še tako dobro skuhana in z vsemi potrebnimi dodatki opremljena hrana pa nam ne diši, ako se postavi pred nas v zamazanih posodah, ako se jedilnega orodja drže ostanki prejšnjih jedil, ako so zamazani namizni prtíči in često celo tedaj ne, ako se hrana prav nerodno postavi pred nas. Zato pa sta tudi snaga in spretnost jako važna činitelja v kuhinji.

Kuhinja mora poleg vsega tudi uvaževati, da vpliva vsaka enoličnost slabo na počutek člo-

veškega ustroja in da enoličnost hrane naravnost izpodkopava človeško zdravje. Ker pa dobrot in slast hrane nista zavisna od cene živil, marveč od tega, kako so se pripravila živila v kuhinji za jed in ker je na razpolago jako mnogo dobrih in cenih živil, zato nam dobra in spretna kuharica lahko vsak dan kaj družega in dobrega postavi za jed na mizo.

Od kuhinje se torej mnogo zahteva, in zato je kuharica, ki spravlja raznovrstna živila v tako medsebojno soglasje, da kot hrana ne žalijo niti očesa niti želodca, kaj več, kakor si navadno mislimo!

Dobra kuhinja ali spretna kuharica igra torej v človeškem življenju najvažnejšo ulogo!

(Dalje prihodnjič.)

V DALJAVI ZVONIJO ZVONOVI...

Jos. Rusin.

V daljavi zvonijo zvonovi
pesem radosti,
pa meni se zdi, da zvonijo
moji mladosti.

Mladosti prelepi zvonijo
v daljnji daljavi,
ko duša se moja raduje
v tih ljubavi.

In v jasni mladosti živeti
in pa v ljubavi,
kaj, bratci, želim naj še v svetu
v sreči sanjavi?

NA RIVIERI.

M. P. Nataša.

OPATIJA.

Večno verni stražnik
solčne Opatije
Monte Maggiore,
kaj zamišljen gledaš
lovorove gaje,
v gajih bele dvóre?

V bele dvore sreča
se je naselila,
zlatih solčnih žarkov
ter nebá napíla!

Rahlo šepetajo
kakor v snu polnočnem
mirte in aloje,
lovori dehtijo,
palme zelenijo,
morje pesmi poje . . .

In šepet radosti
gre po tihih válih:
„Ti oaza jasna,
solčna Opatija!
Tu na tužnem Krásu,
samo ti si krasna.“

ANGIOLINA PARK.

Šumi morje, buči
in pesmi svoje poje . . .
Tam v parku zelenečem
otožno-tiho pesem
iz strun izvablja lok,
v akordu hrepenečem
razlit je vzdih globok . . .

Tam poje morje . . . Tu srcé
izliva melodije!
Prirode silne večni spev
te samonikle himne —
tu čustev slab odmev!

Morda človeško srečo
opeva ta akord! —
Ljubezen hrepenečo
al srca skrito bôl?
Zakaj iz radostnih glasov
prehaja pesem v môl?

Tam v živem, cvetnem parki
smehlja se mnog obraz,
v očeh radosti žarki
a v srcu — skrita bôl . . .
In iz akordov jasnih
prehaja pesem v môl! —

PRI MADONI.

B. S. K.

Ti hodiš v parku . . .
Za tabo pogledi plavajo
in stari in mladi
zamišljeni tavajo —

Za tabo devojke
se plahe ozirajo,
ob tvoji sladki lepoti
v zavisti umirajo . . .

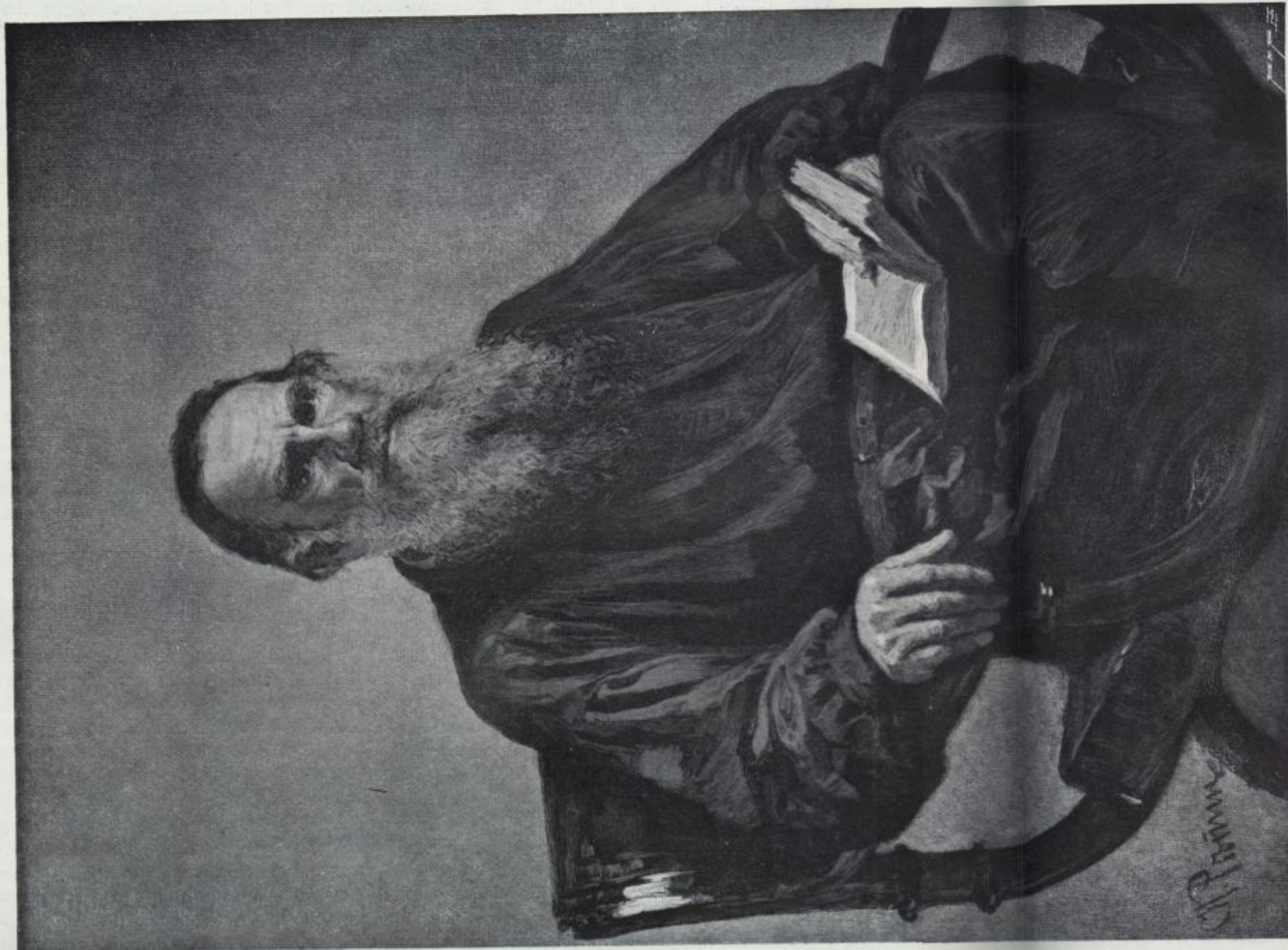
A jaz? — Ukradla skrivaj
oči sem tvojih smehljam,
in za presladko pokoro
nosim ga v duši zdaj!

NA VEPRINCU.

Tiho, tiho! Pokoja ne drami
na beli stezici truden korak . . .
Tam na nebu, samo za trenutek
solnce zagrnil je bel oblak.

In valovi — vsi potemnili,
kakor da bol je padla z neba —
in otožno dihajo grudi
morja. Ni solnca zlatega!

ILIJA RJEPIN: GROF L. N. TOLSTOJ.

Ali niste, vi žarki nebeški
zlatotkani, tak ljubljani,
bratci? — Podobni sreči človeški
rano ugasli — izgubljeni?

VOLOSKA.

Morje buči, bije ob skale
silne valove razganja vihar
Jaz pa sanjam na oknu o zvezdah —
kaj mi je divje vihre mar? —

Oljka zelena — simbol pokoja —
kaj od groze se treseš vsa? —
Lovor dehteči — simbol ti slave.
kak se s tabo vihar igra? —

Tam na morju orkan! Na nebu
zvezdni mir! In v srcu pokoj. —
Nič se ne boj! Duše sorodne,
sreče stražniki so s teboj!

PLAMENI.

Spisal dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

V.
Ko se je drugo jutro zbudil, je zaslišal prvo, kako je pljuskal zunaj močan dež. Okno je bilo vse zalito in žalostno je bilo v njegovi sobi. Premaknil je blazino više ter se nasonil s hrbtom nanjo in gledal ven.

Zdaj pridejo tisti pusti mokri jesenski časi... Kavarne ni, v „Čitalnico“ ne prihaja živ krst; razun zvečer od osme do enajstih ni nobene družbe in še potem večno samo ti dolgočasni obrazi, — kaj naj počne v svojem prostem času, ki ga ima toliko? Vedno le doma tičati in čitati, se mora človek končno tudi naveličati. Da bi vsaj z materjo ne bilo tako! . . . Slišal jo je hoditi zunaj po kuhinji tjinsem, odpirati zdaj to, zdaj ono omaro. A ta hip se je ustavila tik pred njegovimi vrati in ga vprašala, ali naj mu prinese zajutrek.

„Prosim!“ se je oglasil ter si vzel z mizice smodko, da jo takoj po kavi prižge.

Vstopila je ter položila skodelico zraven njega. Kakor vedno je pričela potem takoj popravljati.

„Ali dežuje zunaj?“

„Saj slišiš“, je odgovorila in poiskala njegov dežnik v omari. „Lije!“

Začutil je spet potrebo, da bi jo še kaj vprašal. Toda kaj? Kaj o Blaznikovih, o... o... — ne, vse zaman, vse se mu je zdelo, da bi bilo nenaravno, prisiljeno. In mati je molče pospravljala stolice, brisala prah in polagala njegove knjige v red . . . Tudi če bi jo kaj vprašal, dve tri besede je odgovorila in spet molčala . . . Ni-

koli še ni o tem premišljeval, a zdaj se je nenkrat spomnil, da je bila pravzaprav vedno enaka ž njim. Najbrže je bil že od nekdanjega vajen, da si je drugačne še misliti ni mogel . . . In znabiti, da je tudi zapazil in občutil po onih dunajskih časih to njeno, morda še nekoliko večjo malobesednost ter jo imenoval v svojih mislih izpremembo, odtujenje le zaradi tega, ker je imelo zdaj neki viden vzrok, — morda slabo vest.

Dà, če pomisli dobro, koliko ljubezni pa je užil od nje? . . .

Ves prestrašen je ustavil svoje misli . . . In zbičati jih je hotel takoj zopet na pravo cesto, s katere so se mu za hip razkropile. Ta blaga skrbna mati, ki me ni nikjer zapustila! je vzkliknil globoko v svoji duši, a takoj se je oglasilo nekaj grdega v njej, česar ni hotel, ni smel pustiti do svojih možganov. Toda vse zaman, vse zaman... Udrlo je bilo zopet nekaj novega v njegovih prsih iz svojega ležišča ter se ni pustilo več ukrotiti..

„Vstanem, mati!“ je rekel hitro, ter se je vzravnaval na postelji. Čakal je, da je odšla in potem skočil na tla. Napravljal se je hitro, — hotel je ubežati sam pred seboj, vsaj za zdaj se orestiti teh misli.

Adelo je videl na oknu, ko je šel mimo in pogledal gor. Gotovo ga je zopet čakala . . . Nagnil je dežnik ter jo pozdravil, in vsa zardela se mu je nasmehnila v odzdrav ter izginila. Žalostno se je ozrl po vrtu. Umazane luže so ga pokrivalle čez in čez in zadnje cvetice so padle kakor posekane v blato . . . Pojdem pa gor, si

e rekel, še drevi pojdem, saj so mi rekli, da naj pridem popolnoma podomače.

In vendar je zvečer, ko je bil dovršil svoje delo, dolgo premišljeval, kam naj bi šel, ali k Schlegelnovim ali k Blaznikovim. Ne premišljeval, boril se je sam s seboj . . . Res, k Blaznikovim nocoj še ne more, saj je bil šele predvčeranjim tam. K Schlegelnovim pa se pravzaprav spodobi, da enkrat gre, nobenih izgovorov ni treba in Adela ga bo za gotovo vesela . . . Toda, te ceremonije! Pri Blaznikovih je vse tako prisrčno in domače . . . In z Milko se človek tako izborno zabava. Z Adelo tudi, ampak . . . saj nista še tako domača . . . in . . . in — eh, sam ne ve, kako bi rekel . . .

Bil je že v suknji, bil je že spodaj, a kam bi se obrnil, še vedno ni bil na čistem. Dež je lil enakomerno in ceste so bile vse blatne. Do Blaznikovih gor je precej dolga pot. A kaj bo to, — pet minut, pa bi bil tam . . . Toda, če bi se nocoj žrtvoval in šel k Schlegelnovim? — bi smel pa jutri tem bolj mirno k Milki? Toda če pridejo nocoj Schlegelnovi itak v družbo? Ob sredah prihajajo navadno. Potem bi šel raje jutri k njim . . . In morda danes tudi matere ni pri Blaznikovih, — naročil je bil večerjo doma. Deloma je boljše, če je ona tam in se držita stari dve skupaj, na drugi strani pa . . . no, človeku je nekako neprijetno . . . Oziral se je zdaj na levo proti Schlegelnovim, zdaj na desno proti Blaznikovim in stal še vedno na vratih.

Tedaj pa je začul, da gre nekdo po stopnicah iz prvega nadstropja. „Nazadnje se mi še kdo pridruži!“ je zamrmral in hitro je odpridežnik. Obrnil se je na desno in pospešil korake „On pojde gotovo proti trgu, na to stran ne stane nihče“ . . . Napravil je še nekaj korakov dalje in se potem obrnil; res, črna postava se je odaljevala, a neka druga se je bližala. „Zlodja, že spet eden!“ je siknil in nadaljeval svojo pot tja gor proti Blaznikovim. Oni za njim je prihajal vedno bliže in slišal je razločno korake za seboj. Podvival se je še bolj. Ni mu prišlo na misel, da ni pravzaprav nikomur odgovoren za svoja pota, — samo neprijetno mu je bilo, da ga nekdo tira proti njegovi volji k samotni hišici tam gori . . . Zdaj se vendar ne more kar obrniti — Onemu za njim bi se moralo čudno zdeti, če bi ga spoznal, kaj neki brodi adjunkt po takem vremenu tod okrog.

Toda kaj ga res prav zasleduje? — Prišla sta že izven trga in mala okenca so se zasvetila skozi gosta, tenka drevesca . . . Še par korakov pojde dalje, potem pa se ustavi v temi, kraj ceste

in pusti onega iti mimo. Storil je tako in se ozrl; v tem hipu je videl kreniti neznanca na desno ter izginiti skozi vrata.

Kdo more biti? Ali pa morebiti zahaja zvečer kdo iz trga k Milki? Hm, vse je mogoče . . . Neprijeten občutek ga je obšel in obenem silna radovednost. Morda ga bo poznal po glasu . . . Pogledal je previdno okrog sebe, tja dol po medlo-svetlikajoči se cesti in se potem splazil počasi bliže. Prisluškoval je napeto, — vse tiho, a luč je bila v sobi. No, od te strani so bila stekla popolnoma zastrta. Oprijemal se je zidu in se zmuznil okrog ogla do drugega okna. Pokukal je skozi malo špranjico med zavesami in ugledal Milko. Glavo je imela globoko sklonjeno nad svoje delo in prsti so pridno vbadali po belem platnu.

Stal je dolgo tam in jo opazoval ves nepremičen. Včasih je privzdignila glavo in stresla kodre izpred oči, včasih je razgrnila vse delo pred seboj ter ga premerila z očmi, potem pa je zopet vbodla šivanjko vanje in hitela dalje.

Zdramilo ga je šele neko govorjenje, ki je prihajalo od tam zadaj. Ozrl se je plašno tja,

„Ko sem že tu! — —“ je skomiznil z ramami. „In danes je vsaj sama in ni moje matere!“ Vstopil je naglo in potrkal.

Oči so se ji odprle v prvem hipu vse presenečene, potem pa se je naglo zatajila.

„Dober večer, gospodična! Saj vas ne nadlegujem? O, hvala!“ je rekel, ko mu je ponudila stol in dela njegov klobuk na obešalnik. „Jaz bi se rad z Vami pomenil radi našega bodočega delovanja“, je pristavil važno, hoteč zakriti svojo zadrego.

„Z mano?“ je zategnila in ga pogledala. Globoko notri v očesu se ji je za hip poredno zaiskrilo.

„Dà, z vami. Veste, do vas imam tako še največ zaupanja in — — in zdi se mi, da še najbolj poznate razmere, da jih sodite nepristransko, da — — — da imate sploh pravo sodbo . . .“

Pogledala ga je še enkrat kakor prej, a škrat se je priplazil v njenih očeh že bliže, da je začutil še večjo zbežanost. In še bolj, ker je bil njen glas tako silno slovesen:

„Jako laskavo je zame, gospod doktor, da blagovolite imeti tako odlično mnenje o moji skromni malenkosti; toda bojim se vendar, da se niste obrnili na pravi naslov. Dovolite zatorej, da vas opozorim na doktorja Slemena, ki živi že toliko časa v tem kraju ter pozna razmere, kakor nihče drugi.“

Kakor kak govornik. In pri vsem tem je bil tudi njen obraz docela resen in oči svečane. Tudi povabila jih je potem nad svoje delo, kakor ko pade zavesa počasi in med splošnim, pretrenjenja polnim molkom . . .

Zašegetalo ga je nekje globoko v prsah in najraje bi se bil zasmel od srca, iz vse duše... in stisnil bi jo bil k sebi in se vsesal v te še vedno tako pametno zaprte ustnice . . . „Ti, ti vrab!“ . . . Molčal je in strmel v njo in rahlo drhtel . . . Tedaj pa je nekoliko nagnila svojo glavico postrani proti njemu in zavesa se je zopet počasi, počasi dvignila, a le toliko, da je pokukalo izpod nje z odra stotero škratov, ki so se mu vsi poredno zasmeli v obraz, a mu vendar vsi tako tako prisrčno pokimali . . .

Trepetal je po vsem životu... Že je stegnul roko, da bi jo položil na njeno, a neka plahost ga je naenkrat premagala, da mu je vsa šibka omahnila zopet na mizo.

Nastal je molk . . . Zbal se je skoraj, da bi se slišalo, kako mu bije srce in tiho je vprašal:

„Ali ste sami doma, gospodična Milka?“

„Ne. Mati je zunaj v kuhinji. In Vaša tudi. Ne vem, kaj imata toliko časa“, se je ozrla proti vratom.

Jako neprijetno mu je bilo, da je njegova mati tu; če bi bil vedel, bi rajše ne bil prišel. V hipu je leglo nekaj treznega nanj; kakor da ga nekdo opazuje.

„Zakaj ste vprašali?“ se je nasmehnila ter ga vnovič pogledala, kakor da je uganila vzrok.

„O nič! Ker je vse tako tiho,“ je odgovoril. A isti hip se je spomnil onega, ki je hodil prej za njim in izginil tu noter.

„Aha, v tej hiši stanuje najbrže še kdo?“ je vzkliknil nehote.

„Seveda. Hišni gospodar in njegova družina so na oni strani.“

„Hm! Tako, dà!“ mu je ušlo zopet.

Pogledala ga je začudeno.

„Oprostite!“ se je opravičil in za spoznanje zardel. „Prej sem videl iti nekoga čez prag in nisem vedel“ — — —

„Oziroma ste mislili, da gre morda k meni?“ se je zasmejala, ko je za trenutek obstal. „O! brez skrbi! — K meni ni res nikoli nikogar.“

„Najbrže nočete!“ se je nagnil, kakor bi ji hotel napraviti šaljiv poklon.

„Ne le najbrže, — gotovo nočem,“ se je namrdnila. „Res se ne izplača, da bi se človek kompromitiral.“

„Kompromitiral?“ je zavlekel.

„Seveda kompromitiral!“ je potrdila odločno.

„Že vem, v kakšnem položaju smo me . . . me naše vrste. Seveda, drugim je vse dovoljeno, tem le finim damicam. A me! Če izpregovorimo z moškim, če se zasmemo, pa smo že — — —

Pa seveda, kadar je treba pomagati pri petju, pri kaki igri, o, potem pridejo k nam . . ., gospodična, vi ste edini zmožni, brez vas ni mogoče“ — — je oponašala. „In me smo res toliko neumne, da se ubijamo še s tem, se pretvarjamo na odru, — milostive se pa spodaj pahljajo in morda celo — zgražajo. No, za drugega itak niso!“ je pristavila zaničljivo ter s tem nekoliko ubzdala strast, ki ji je sikala skozi vedno strupenejšje stavke.

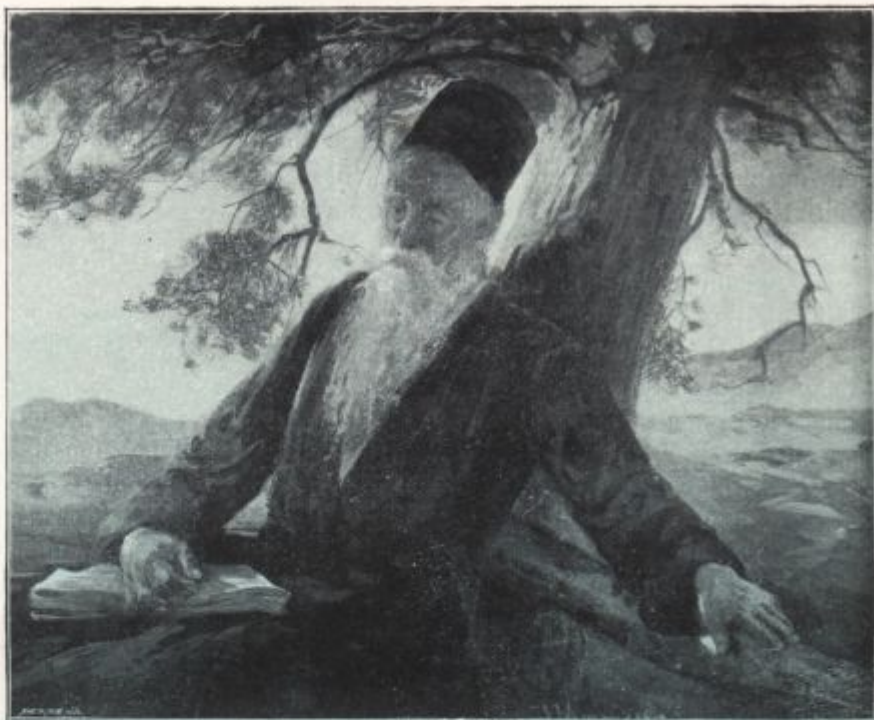
„Vi pretiravate, gospodična! Uverjen sem, da vam nihče ne krati dolžnega spoštovanja!“ jo je miril, a s tem iznova podžgal njeno strast.

„Kaj? To so prazne fraze, gospod doktor, čisto prazne fraze, oprostite! — Ali mislite, da ne vem, kako sodijo ljudje ravno vaše vrste o nas? Kmet nas sovraži, res, a ne zamerim mu tega, ker prvič ne razume, drugič pa mu država, ki mu za vse drugo pobere davke, kar kratkotalo pokaže s prstom vsak vinar, ki ga daje za nas, da nas kmet pač bolj občuti na svojih ramenih kot novo, težko, prav posebno butaro. Kmet nas gleda grdo, sovražno, a vi izobraženi moški — nesramno! Oprostite, če vržem vse ozire v kot in govorim kot človek, ki je že nekaj poizkusil in ki že precej pozna svet. Prosim, ali mislite, da nisem opazila, kako dostojno se je vedel vpričo teh dam „iz boljših krogov“ isti gospod doktor, ki se je potem dovolil vpričo nas najdrznejše dvoumnosti? Toda jaz sem mu posvetila! — Da bi le vse znale tako! In če izvedo, da je prišla v kak kraj v bližini kaka nova — — o, navajala bi lahko primere!“ je vzkliknila, a takoj prestrašena umolknila in do las zardela. „Saj ne rečem — — —“, je potem pristavila tiho. „Mnogo jih ne zasluhuje boljšega, a človeka vendar boli, če ve, da mu je ves svet sovražen ali pa da ga hoče le podlo izkoriščati...“

„Ne morem popolnoma oporekati, a gotovo vidite vse preveč temno. Jaz mislim, da je vendar še največ od vsake posameznice odvisno, vkoliko jo svet ceni in vkoliko ne. Če smem soditi po sebi, vam lahko zatrdim, da si uredi vsak moški, če je količkaj finočuteč, svoje vedenje napram tej in oni dami, kakor pač ona hoče. Ženske nazivljajo trdnjave in gotovo to primero lahko tudi tukaj prav hvaležno uporabim: vsak moški naše vrste, ki nismo svetniki, je naskakovalec pri vsaki ženski, ki se mu zdi vredna zavzetja. To

je že pač narava tako uredila. Na trdnjavi je seveda, koliko topov pomoli oblegalcu pod nos in ali se ji vidi to potrebno in ali morda ne odpre kar kratkomalo vseh vrat in ali ne spusti mostička ali pa celo ne zatrobi junaku, ki je hotel mirno tam mimo, z najvišjega stolpa, naj pride malo v goste. Tudi to se pogostoma zgodi, gospodična Milka! se je nasmehnil.

Nekaj veselega je zaigralo po teh besedah v njem in zazdelo se mu je, da morajo biti njegove oči vse jasne in čiste . . . Ko je bilo pred par hipi zavrelo iz nje tako strastno in jezno in so postale njene oči tako resne, je začutil v sebi nekaj kakor globoko obžalovanje po nečem, kar je bilo tako sladko . . . Opojen greh je puhtel trenutek prej iz telesa te zrele, kipeče ženske, a kar naenkrat se je razlilo okrog nje kakor svetost in zadušila je hipoma v njem to razkošno strast . . . Postal je plah in tudi mučno mu je bilo . . . Ni bil vajen takih resnih pogovorov . . . Videl je pač na Dunaju in pozneje tičati včasih troje, četvero fantov v kakem kavarniškem koticu cele ure in sédel je včasih tudi mednje, a govorili so take čudne reči, da ni vedel, kako bi se pritaknil zraven, pa je rajši vstal ter stopil k biljardu . . . In od tam se je često ozrl po njih, ki so sedeli še vedno tam in govorili in govorili . . . Čutil je, da je nekaj na teh ljudeh, da morajo živeti pač posebno življenje, da je to neki svoje vrste svet, a bliže se ni upal, ker je vedel, da ni v teh krajih doma . . . Ne, filozof jaz nisem, si je rekel vselej in se udal v to, kakor se je udal na gimnaziji v to, da ni matematik . . . In dasi je čutil, da se je v njem veliko izpremenilo v času, odkar je bil tu in mu je polje tam zunaj že veliko povedalo, mu je vendar postalo zdaj nekam tesno, ko je krenilo to dekle pred njim nekam, kjer on še ni znal hoditi . . . In celo — ženska! Tisto malo žensk, ki so govorile o umetnosti in drugih modrostih, se je skrbno ogibal, ker se mu niso zdele več ženske, ker se mu je videlo vse na njih nenaravno in priučeno. Tej pa je prihajala vsaka beseda iz srca in vsaki se je poznalo na njeni gor-

IVAN MRKVIČKA: POČITEK.

koti, da je ležala že dolgo časa v njenih prsih . . . Zato je tudi v njem že čez hip izginila vsa negotovost in začutil je z zadovoljstvom, da je dobro povedal, kar je povedal . . .

„Ne rečem, da ne“, je skomizgnila Milka. „A treba je v vsakem slučaju pomisliti, v kakih razmerah in s kom je imela opraviti ona, ki je padla. Saj ste človek, ki pozna življenje in ne verujem, da bi bili tako ozkosrčni in rekli že vsaki ničvredna deklina, ki je morda samo enkrat za las zgrešila pravo pot.“

„Jaz gotovo nobene ne obsojam“, je izjavil resno.

„O, to tudi vem, — tolerantni so navadno gospodje doktorji,“ se je nasmehnila. „A vsega pa vendar ne umete . . . Ženska je včasih čudna stvar božja . . . in če se ji izplača, stori lahko marsikaj, za kar se vse življenje pokori.“

„Če se ji izplača?“ je vprašal, pol, ker mu ni bilo popolnoma jasno, kaj misli, pol, ker se mu je zazdelo, da je izgovorila te besede zopet z nekim, njej lastnim, čudno pikantnim in porednim naglasom . . .

„Dà, če pride pravi fant,“ se je nasmehnila in se sklonila globoko nad svoje delo. „Tako . . . če je nekoliko romantike zraven . . . kak cigan, kak ropar ali kak kmečki fant, — ali pa kak res duhovit in izobražen mož . . . Tak, da ubogo stvarico omami“ . . .

Obraza ni mogel videti . . . In to ga je še bolj dražilo . . . in sladek vonj po sladkem grehu se je zopet razlegel po tihi sobici . . .

„Ali se igra z mano? . . . Govori kakor kak modrijan, potem pa . . .“

„Tega vi seveda ne razumete?“ ga je vprašala naenkrat in vrgla glavo nazaj, da so se vsi kodri okrog nje zamajali . . . In ob ustnicah se ji je zazibalo . . .

Zaplamtelo je v njem in ves se je zganil . . . Tudi njej so kipele in padale grudi hitreje . . .

„Česa ne razumem?“ je strmel nemo v njo. Ali je mogoče, da misli mene? . . . Morda pa sama vidi, da nje itak ne vzamem, pa hoče vsaj uživati? . . .

„Ne razumem? . . . Ne upam se“ . . . je rekel s tihim, negotovim glasom.

„Kako?“

Dvignila je zopet glavo in ga pogledala strogo in mrzlo.

„Česa si ne upate? Zdaj pa jaz vas ne razumem več!“ je ponovila še bolj ostro in lice ji je bilo vse trdo in resno.

A spet ga je naekrat premerila z očmi in se na ves glas zasmejala.

„Kak obraz pa delate? Ha, ha — zdaj b' vas res hotela naslikati!“

Postal je še bolj zmeden . . . Ali ga ni skoraj povabila? In zdaj to! . . . Sedel je pred njo kakor oštet paglavec in sram ga je bilo in zavedel se je, kako tope, bedaste so bile njegove misli ravnokar . . . Samo draži ga, da bi ga omamila! . . . O, to je rafinirana ženska in nevarna! . . . A njega ne bo!

„Vi se delate norca iz mene!“ je storil mrko.

„Jaz?“ Pogledala ga je tako nedolžno. „Kaj vam pride na um! Kako se delam norca? Ne, ne tako grdo gledati, — — — ne prosim! Tako! — prav prijazno! Hvala!“ je oponašala fotografa, dvignila vretence ter pritisnila s palcem nanj. In gledala mu je naravnost v obraz s svojimi smejočimi se, božajočimi očmi in glas ji je bil kakor žamet.

„Vi! — vi škrat!“ ji je zapretel, a ni mogel drugače, kakor da je bil spet ves v njeni oblasti in da je zahrepenel iznova po njej z vso silo. — Prijel jo je naenkrat za bradico z nekoliko drhtečo roko in jo rahlo stisnil.

„Nee!“ se je spačila in se mu odmaknila.

V tem hipu se je zasllišalo zunaj govorjenje in spoznal je glas svoje matere.

„E! — vrag te nesi!“ je vzkliknil nehote in se ozrl proti vratom.

„Aha! — pobič se boji šibice!“ mu je namežiknila intimnohudobno.

„Boji!“ je zategnil nevoljno, a takoj umolknil, ker so se duri odprle in se je pokazala mati v njih.

Obstala je in pogledala je debelo v sina.

„Kaj, ti si tu? Kaj delaš?“ je vprašala osorno.

Kri, ki mu je prej šinila v lica vsled neke zadrege, mu jih je zdaj kar zatemnila od jeze. A premagal se je in se poizkusil nasmehnuti.

„Pogrešal sem vas in sem si mislil, da ste pozabili na mojo večerjo. Greva domov?“

„Večerjati boš moral pri „Orlu“. Nisem mogla dobiti mesa. Ali pa ti pripravim par mehko kuhanih jajec. Pa pojdiva! Lahko noč, gospodična!“

Glas ji je bil ves čas neprijazen, zdaj se je pa kar obrnila in stopala naprej.

„Torej glede „Čitalnice“ me pripuščate popolnoma doktorju Slemenu, gospodična?“ je vprašal z glasom, ki je hotel biti miren, a se je trgal od razburjenja. Vzel je klobuk z obešalnika in stopil spet k njej.

„No, kak migljaj vam morda že dam lahko tudi jaz,“ je dejala, ter mu ponudila roko. Prijel jo je in se je gorko oklenil z vsemi prstmi. Oči so se jima ujele in se spojile v opojnega razkošja poln pogled . . . Strastna zaveza proti vsemu . . . popolno umevanje . . . sočutje . . . vse kar je sladkega in gorkega v človeškem srcu je zavalovalo med njima . . .

„Pridem še!“ je zatrdil tiho in dolg, hrepeče k njemu se vzpenjajoč pogled mu je bil v odgovor.

„Lahko noč!“ je šepnila in v tej noči je bilo vse tisto, kar more imeti prelestna, bajna dolga noč v sebi . . .

Še enkrat ji je stisnil roko . . . In buknil je plamen v njem, prevzdignil je bliskoma to njeno roko ter pritisnil svoje ustnici nanjo, da je strepetal dekletu drhteč stok iz prsi . . .

Bežal je ven in ugledal mater, ki je čakala ob plotu.

(Dalje prih.)

PTIČJA SVATBA.

Pavel Golob.

Senica se drobna
je v gaju možila
in ženina z glaskom
veselim vabila:

„Ci, kdo li popelje
z menoj se k poroki
v svilenem kožuščku
na topol visoki?“

Prinesla bom dote
mu v hišo obilo,
konoplje in jedrc
prelepo število.“

Prižgolel je snubec
k nevestici zali:
„Aj, ne bi li meni
ročice podali?“

ZAPRL SEM KAMRICO . . .

Vekoslav Spindler.

Dvorana sijajno okrašena,
bilo nekdanje moje srcé,
ponosno so v njej se sprehajale
moje nade in vroče željé.

In kamrica včasí (v njo lunica
sanjavo sije v noč!)
bilo mi srcé je, ljubezni tam
se širil dih je vroč . . .

Željé so in nade v daljavo šle,
ljubezni ni k meni več v vas,
zaprl sem kamrico . . . a z vseh sten
dvorane sem vzel ves okras.

In mečev in sulic nakupil sem,
oklepov bojnih nebroj,
in sukati kopje se vadi odtlej
razočarani ponos moj.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE L. 1735.

Spisal Peter pl. Radics.

Ali je resnica, ali so sanje? Vsekakor zanimivo!

Našel sem bibliografično doslej še nezabeleženo knjigo* Tomaža Markaviča (Thomas Markawitsch), ki pripoveduje v svojem, dr. J. E. Philippiju posvečenem spisu, da je potomec ljubljanske meščanske rodbine Markavičev. Posamezne člene Markavičev je najti res tudi vpisane v mestnem arhivu in sicer v zapisnikih ljubljanskega občinskega sveta.

Dr. Johann Ernest Philippi, ki mu je posvetil Markavič svojo knjigo, je bil l. 1727. pro-

* Naslov te knjige se glasi doslovno: „Glückauf dem Herrn Dr. Johann Philippi . . . in einem Sendschreiben, enthaltend zwölf Gespräche, darin theils von der guten und bösen Schaubühne, theils von verschiedenen Merkwürdigkeiten des Herzogthums Krain . . . gehandelt wird, abgefasst von Thomas Markawitsch, Carniolano . . . gesand von Gorizia den 5. Merz 1735 und gedruckt zu Nürnberg“. (255 str. 8°.)

fesor nemške retorike v Halle. Zaradi svoje prepirljivosti je moral dr. Philippi odondot v Göttingen; a tudi to mesto je moral ostaviti, nakar se je obrnil v Lipsijo. Od tu ga je zaneslo v Waldheim. Vse Philippijevo življenje je veriga lehkomišljenih činov, kakor pravi o njem „Allgemeine deutsche Biographie“ (zv. 26. str. 76). Njegova prepirljivost je povzročila pravo povodenj polemčnih spisov in zabavljic, ki jih je Philippi netil vedno nanovo s tem, da je nanje odgovarjal. V istem času, ko mu je posvetil Markavič svojo poslanico „Glückauf“, je spisal dr. Philippi deli: „Mathematischer Versuch von der Unmöglichkeit einer ewigen Welt“ 1733 in „Cicero, ein grosser Windbeutel, Rabulist und Charlatan u. s. w. 1725“.

„Poslanica“ našega rojaka Markaviča dr. Philippiju je razdeljena v vrsto pogovorov, in naslov enega izmed teh se glasi: „Pogovor v Kranju o gledališču“. Ta pogovor je sestavljen, kakor

tudi vsi drugi, v obliki razgovora avtorja s svojim spremljevalcem na potovanju po Kranjski.

Najprej kritikuje Markavič prav ostro nemška gledališča tedanjega časa ter vprašuje: „Ali ni bilo na Nemškem prav tako mogoče, kakor je mogoče v naši deželi, urediti gledališke umetnosti za poštene meščane, za resnicoljubne može in za kristjane vseh stanov? To sem storil jaz in se mi je tudi posrečilo, četudi ne brez velike marljivosti in obilnega truda. Ko sem svojemu

narodu najprej kar najgrše očrnil italijansko in špansko gledališče, sem mu razjasnil, da bi moralo biti gledališče pravzaprav vzgledna šola nravnosti za vse sloje sveta. Da pa more biti gledališče splošno vzgledna šola nravnosti“, pravi Markavič dalje, — „je treba predvsem treh stvari, namreč: skrbne izbere tragedij in komedij dobrih in slavnih pisateljev, dobrih igralcev in potrebnih (gmotnih) sredstev“. — Kakor pravi Markavič, je svojim rojakom te tri faktorje res preskrbel.

„Ko je bil ta predlog sprejet“, nadaljuje v svojem pripovedovanju — „sem potoval v tuje dežele in sem si preskrbel vse tragedije onih piscev različnih jezikov, ki so se mi zdeli najboljši, (kajti slabi pisatelji so najbolj pogubonosni gledališču); izbral sem si izmed teh najdostojnejša dela, zlasti taka, pri katerih nista bila navzoča „Pavliha“ (Hanswurst) in Cupido. Preveli smo jih jaz in moji trije pomočniki na slavonski (slovenski) jezik. In tako smo sestavili v kratkem času iz-

vrstno zbirko vzpodbudnih in ganljivih žaloiger (repertoir). Prav tako sem postopal tudi z avtorji, ki so spisali v nevezani besedi povsem dopustne in najdostojnejše igre in so osladili ono, kar je vredno zasmehovanja, z jedko soljo (satične komedije); stopinj Venerinih otrok in Harlekinov pa nisem trpel nikjer. In če se mi je zdelo, da je kaj potrebno izboljšanja, sem to tudi izboljšal v prevodu. Hkratu sem se ozrl po takih igralcih, ki so poznali notranjo lepoto Melpomene, radosti prave čednosti ter so bili sovražniki našminkanega zla. Poiskal sem si igralce, katerih nravnost in vedenje se mi je zdelo pravilno, katerih življenje je bilo vzpodbudno ter urejeno po pravilih zdravega razuma. Razun tega so morali znati mojstrsko in umetniško predstavljati dejanja in osebe, ki so imele nastopati na odru, posnemati so morali znati vse najnatančnejše, povsem verjetno in okretno. Najboljši so mi bili oni, ki so prisegli že v svojih mladih letih na zastavo Palade, da bi mi lahko v prostih urah ne le dobra dela prevajali, marveč jih tudi sami spisavali, kakor hitro bi bili zmožni slavonskega jezika. Da so se igralci jezika hitro naučili, sem podaril vsakomur kranjsko ali slavonsko slovnico (Bohoričevo, ki jo omenja Markavič že prej v pogovoru) in tudi druge slavonske knjige, ki so jih morali pridno prebirati. Tako so se naučili v enem letu popolnoma jezika; — medtem, ko sem potoval jaz (v inozemstvu) so živeli (igralci) na moje stroške in sem jih plačeval. V tem času pa so nabrali doma na moj poziv 50.000 tolarjev (!), ki so bili dobro naloženi na trdna posestva ter so donašali na vsake tri mesece poštene obresti. S temi obrestmi so se pokrivali vsi troški in so se pošteno vzdržavali igralci. Ko sem se tako pripravljen zopet vrnil, je prišla stvar takoj v dober tir. Da bi mi ne manjkalo naraščaja dobrih igralcev, so mi zapali najspretnjšo mladino, da jo je mogla moja družba podučevati v igralski umetnosti, katero treba spoštovati kot eno najtežjih na svetu. Ta naraščaj je mogel potem že čez nekaj let služiti gledališču kar najboljše. Na ta način sem ustvaril v svoji domovini lepo gledališče, ki je od svojega početka tako ostalo in ki se, tako upam, še dolgo vzdrži lepo, saj so mu podani vsi pogoji“.

Tako je torej doslovno pisal naš rojak v prvi polovici 18. veka, in zopet se moram vprašati: Ali je resnica, ali so sanje?

Četudi je prav iz te dobe težko najti za deželno ter specialno za kulturno zgodovino naše domovine zadostnih virov, ki bi ovrgli Markavi-

FRAN PAVAČIČ: „SLEPCI BODO VIDELI!“

čeve trditve glede obstoja slovenskega gledališča v istih dneh, nam je nasprotno znano, da so že l. 1570. dijaki jezuitskega kolegija v Ljubljani v podturnskem gradu (Tivoli), ki je bil takrat last jezuitov, predstavljali „Raj in padeč prvih staršev“ v slovenskem jeziku ter je tudi pri kapucinih v Škofji Loki l. 1721. bratovščina „Corporis Christi“ na vzpodbudo Antona pl. Eckerja vprizorila v slovenskem jeziku „Kristovo trpljenje“* (Pasijon). Vendar so pa v Markavičevem pogovoru nekatera mesta, ki vzbujajo nezaupnost. To so zlasti mesta, na katerih govori Markavič o veliki subvenciji 50.000 tolarjev, ki naj bi jih bil zbral doma za vzdrževanje slovenskega gledališča. Težko verjetno je tudi kar govori o igralcih, ki jih je pripeljal seboj: da so se namreč s toliko lahkoto naučili slovenskega jezika; dvomljivo je končno tudi mesto, na katerem govori o „izvrstni

* Gl. knjigo Ant. Trstenjaka: „Slovensko gledališče“. 1892.

zbirki“ prestavljenih tragedij; saj je vendar čudno, da se ni ohranil noben teh prevodov do današnjega dne. Res pa je zopet, da se poleg časnikov nič tako lahko ne izgubi kakor rokopisne ali tudi tiskane igre!

Bodisi kakorkoli že, izvajanja Markaviča o repertoarju in dramskem ensembelu so velezanimiva ter dokazujejo, da je bil naš rojak velik talent, sposoben za gledališkega ravnatelja, ki e imel izredno mnogo smisla za dramsko umetnost. Markavič je — če že ni v istini storil tega — vsaj pokazal, kako bi dobili Slovenci svoje narodno gledališče, za katero je resnično treba pred vsem izdatnega fonda, domačih igralcev po poklicu (ne diletantov), domačega igralskega naraščaja in domačih iger. Markovič je torej že pred 170 leti vedel to, česar ne vedó nekateri Slovenci še dandanes; zato pa tudi še danes nimamo v resnici narodnega slovenskega gledališča!

MOJE NOČI.

I.

V dolgih nočeh tihotnih,
ko so utrujene moje oči . . .
ko mi v urah samotnih
srce nemirno drhti . . .

k tvoji ljubezni zbežijo vse misli,
k tvoji ljubezni hitijo želje . . .
v njenem da varnem okrilji
trudne — pokojno zaspe . . .

Oh, ljubec, le zdaj ne zapusti me,
ko vsiplje raz rožo se cvet,
oh, zdaj le pri meni še vztrajaj ti,
ko jesen hladna diha na svet! . . .

In moje misli trepečejo
ob grobu mladostnih let . . .
oh, ljubec, le zdaj ne zapusti me
ko vsiplje raz rožo se cvet! —

V tvoj tihi, mirni pogled
naj dušo poglobim . . .
v tvoj tihi, mirni pogled
brezkončno ljubav potopim . . .

II.

Kadar na nebu ugašajo luči,
jaz še brez spanja v blazinah slonim . . .
dneva — ah, solnčnega dneva,
jutra si mladega zaželim . . .

Da raz nebo zasijali bi žarki
in prebudili rosno polje . . .
da zasijali bi tvoji pogledi,
v katerih mi nade vse spet oživé . . .

III.

Ledeni vetrovi že pihajo . . .
in megla ovija goré . . .
noči samotne prihajajo . . .
otožno lesovi šumé . . .

IV.

Ko na življenja temnih stezah
mi krvavele bodo noge,
tvoj tihi, mirni pogled
bo žalostno spremljal me.

Kristina.

I. MRKVIČKA: SPOTOMA.

MILIVOJ ŠREPEL.

Pokojniku v spomin napisal dr. Fran Ilešič.

„Smrt Šrepelova grozan je udarac za knjigo hrvatsku, a naročito za Akademiju. Čovjek upravo ne može vjerovati, da ga više nema.“

In vendar je istina, da ga ni več — ni več dr. Milivoja Šrepla, profesorja na vseučilišču zagrebškem, pravega člana Jugoslovenske Akademije in dopisnika carske akademije v Peterburgu, našega prijatelja.

Dne 23. februarja t. l. je preminil, jedva 42 let star.

*

Mlad je zasedel stolico latinskega jezika, mlad jo je ostavil. Zaupanje njegovih drugov ga je pač dvignilo na častno mesto rektorsko, a Khuen-Hedervary je dal svoj „veto“, in Milivoj ni bil rektor, zato ne, ker se je s svojim srcem držal svoje zemlje, a Khuen je bil — tujec.

Zaplakala je za njim njegova zemlja; zaradi tega je bila žalost ob njegovem grobu tako pristna in prvotno-silna! Značaj nedvomno istinite tuge je imela nagrobnica učenosti (govor prof. Musića), nagrobnica umetnosti (govor Gjalskega) in nagrobnica vseučiliškega dijaštva.

In ta zemlja ni le zemlja hrvatska; ta zemlja ki v Milivoju Šreplu obžaluje enega najboljših sinov, je vsa zemlja jugoslovenska. Pomembno je, da sta mu zadnjo čast izkazovala dva vredna slovenska rojaka v Zagrebu, profesor dr. Musić in Janko Barle.

*

Pa je bil tudi pokojnemu Šreplu drag svet slovenski, drag osobito raj gorenjski. Dobro je poznal gorenjsko Kranjsko in nje ljudstvo in zadnje zdravišče mu je bila Kranjska gora.

Jeseni l. 1903. si je bil najel vilo Quellenhof v Gōstingu pri Gradcu, da bi mu gorski vzduh izlečil malarijo. Nada ga je varala; zato

je maja meseca minulega leta nakanil v „visoke planine“. Sprejela ga je naša Kranjska gora, a že v avgustu smo čuli, da so ga težko bolnega prepeljali v Zagreb. Pero mu je zastalo in ni bila več njegova roka, ki mi je poročala: „Bila je prava muka, transportirati me iz Kranjske gore v Zagreb.“

Minilo je pol leta in njegove besede z dne 21. februarja: „Meni je od nekoliko dana žali bože mnogo gore“ so bile pač zadnji njegov glas v Slovenijo; ko sem jih čital, je njih pisec že umiral.

*

Velika je množina tega, kar je napisal prof. Šrepel.

Gjalski je rekel, da je bilo v Šreplu „sretno spojeno dvoje u jednu cjelinu: velik duševni dar i željezna revnost (marljivost) u radu“, a mora se tudi to reči: v njem je bil srečno spojen žar srca s trezno sodbo razuma. Ob učenem delu mu ni opustošelo čuvstvo za leposlovje in nežnost poezije; saj je v prvih letih svojega knjižnega delovanja prevajal našega Gregorčiča, in Prešeren mu je bil znanec; v „Prešernovem albumu“ in „Spomen-cvieu iz hrv. in slov. dubrava“, ki so ga o petdesetletnici vladikovanja Strossmayerju poklonili hrvatski in slovenski pisatelji, je objavil študijo „Prešernov utjecaj na Stanka Vraza“, koje konec se glasi: „Iz svježega vrela Prešernove poezije mnogo se već hrvatskih duša okrijepilo, a nasladjivat će se njime Hrvati i u napredak. Na krilima glazbe obilazi Prešernova draga pjesma i po hrvatskim kućama, blaži nas i zanosi . . .“

Od zapada slovenske lirike, od iztoka ruske epike si je želel Šrepel v hrvatski knjigi; v to zadnjo svrhu je l. 1894. pri „Hrv. Matici“ izdal knjigo „Ruski pripovjedači“, želeč hrvatsko književnost osvežiti po vzoru ruske literature.

S to harmonijo uma in srca je bil Šrepel pravi humanist in zato se je rad vglabljal v dobo humanistovskega preporoda 15. in 16. veka. Na tem polju pa je tudi lahko družil značaj svoje stolice (latinski jezik in literatura) s svojim zanimanjem za slovanstvo. L. 1899. je pri „Matici“

izdal „Preporod u Italiji u XV. i XVI. stoljeću“, pisoč v predgovoru: „Od Slavena su se najviše okoristili preporodom Hrvati, Slovenci, Česi i Poljaci“; marljivo je proučeval hrvatsko dalmatinsko literaturo, ki jo je rodila italijanska renesansa, pa tudi latinske pisatelje, ki so bili doma na hrvatskih tleh. In to je pač prava pot za naše klasične filologe.

Mlajši slovstveniki so spoštovali v njem leposlovnega kritika, četudi se ni bal besede „rodoljuben“, ki jo nekateri dandanes rabijo le ironično. Cenil je pač spomin ilirskih preporodov. Ko je l. 1897. Akademija začela izdajati „Gradju za povjest književnosti hrvatske“, ji je bil urednikom izbran baš Milivoj, a on je prosil v uvodu prve knjige vse rodoljube, naj zbirajo literarno gradivo „za korist hrvatske nauke, a za slavu hrvatskega naroda, jer je povjest naše književnosti in njenih patnja slavna čast sve naše prošlosti; u prošlosti književnosti naše osjećamo žar najplemenitijih srdaca i vidimo sjaj najviših umova. S osobitom će pažnjom akademija prikupljati gradju za povjest ilirizma, gdje se je književnost najtesnejše svezala s narodnim životom.“

Uredil je Šrepel troje knjig „Gradje“. Bilo mu je to delo osobito prirastlo k srcu in še zadnje mesece, ko se mu je bolezen tako komplicirala in vzela njegovim prijateljem vse nade, je stalno mislil na četrti zvezek in mu deloma določil še tudi vsebino.

Do zadnjega diha veder optimist, je veroval v plodovitost dela, želeč dostojno nastaviti, „što su naši stari pisci, uz mnogo gore prilike slavno započeli“.

*

Prešeren — Preradović, sredi pa Stanko Vraz, ta imena so tri važne točke v mišljenju Šreplovem.

Časteč spomin Milivoja Šrepla, želim iskreno, da bi tudi nam vedno bile svetle postaje na poti našega razvoja.

VSE LEPE DNI . . .

BORISOV.

Vse lepe dni in zlate sanje
podaril, draga, sem ti v dar;
ognjeno svojo vso ljubezen
položil sem ti na oltar.

Kot solnce čuje nad cvetico
viharne pomladanske dni,
ah, še zvestejše sem jaz čuval
nad tabo vse dni in noči.

Jesen je zdaj . . . In jaz samotno
potujem čez jesensko plan . . .
Na mojega življenja nebu
ugasnil je blesteči dan.

BOLGARSKA UMETNOST.

Piše prof. A. B.

(Konec.)

Ker nimam namena, pisati zgodovino bolgarske umetnosti, naj mi nihče ne zameri, ako vrsta najnovejših bolgarskih umetnikov ne bo popolna, ako bode kdo pogrešal tega ali onega. Marsikateri je talentiran, morda ima slavno bodočnost pred sabo, zato naj jih navajavam le nakratko.

Berberov Hristo, učitelj risanja na plovdivski gimnaziji. On krasno predstavlja romantično narodo, posebno ume harmonijo barv: drevje, skale, jezera, to je njegov najljubši predmet. A ne manje ljudski tipi, posebno hajduki, ustaši, čete itd. Izšolal se je v Italiji in potoval je mnogo po najromantičnejih predelih domovine svoje, n. pr. po Rodopih, po Rilskeji planini in ob Rilskih jezerih v Makedoniji itd. Povsod je nabral krasnih očrkov, katere zdaj izdeluje v svojem lepem atelijeju v Plovdivu.

A. Božinov je izvrsten karikaturist; sposoben, izviren, simpatičen. Njegove karikature so po raznih časopisih, a tudi v šaljivem listu „Bolgarán“. Eden njegovih proizvodov je kupil tudi kralj Peter v belgrajskeji izložbi. Izšolal se je v Monakovem.

Boris Mihajlov je resen umetniški talent kot dekorator. Njegovi krajinski proizvodi mu delajo vso čast.

Nikola Mihajlov je dober portretist. Ker sta še mlada, imata pred seboj znatno umetniško kariero.

Slavov je več portretist, kot ilustrator tovariš Božinova pri raznih časopisih.

Stančev je učitelj plovdivske gimnazije. Sposoben in delaven je v svojej stroki, portretist in slikar pokrajin ter se more pohvaliti s krasnimi uspehi. Izšolal se je v inozemstvu pri dobrih mojstrih. Tudi njegov tovariš Todorov je znamenit v svoji stroki. Šolal se je v inozemstvu več let in začinja zdaj razširjati svoje delovanje.

H. Tačev se je šolal v risalni šoli v Sofiji, a pozneje se je razvil kot izvrsten talent sam v

svoji stroki — ornamentiki. On je izučil narodno bolgarsko ornamentiko, kakor nihče drug, ter je dobil od kneza naročilo, da nariše tapete z narodno ornamentiko za glavne salone v sofijskem dvorcu. Od ministrstva prosvete je dobil nalogo, da kopira stare dragocene rokopise, kar zna mojstrski. Sploh ima ta mladi, simpatični umetnik še veliko bodočnost.

Gunčev, učitelj na gimnaziji v Vidinu, je dober slikar pokrajin in obenem velesposoben portretist. Isto se more reči o Kazandžijevu v Varni in o Ilievu, učitelju na vojni gimnaziji v Sofiji ter o Danailovu. Vse hvalijo kot umetnike moderne smeri in velike ambicije.

Prijetno nam je, da imamo v Bolgariji tudi mlado umetnico, rodom Čehinjo, Ano Hedino, ki se je izobraževala nekoliko let v Monakovem. Zdaj je v Sofiji pri svoji rodbini, a deluje jako marljivo in uspešno na umetniškem polju. Žela je že obilo pohvale za svoje proizvode na raznih izložbah. Do zdaj je ona edina zastopnica ženstva v bolgarskih umetniških krogih; a nadejati se je, da dobi v bližnjem času tovarišico Bolgarko.

Kiparje imamo v Bolgariji samo tri: Šac, Spirdonov in Vasiljev. Prvi je došel iz Rusije, drugi in tretji rodod Bolgara, ki sta se izučila v svoji stroki v inozemstvu. Prvi je starejši mojster ter je danes učitelj kiparstva. Drugi je nekoliko mlajši, a pokazuje izvanredne talente v svoji stroki. Tretji je najmlajši, a deluje že jako pohvalno. Pri konkurzu za spomenik Carja-osvoboditelja so vsi trije tekmovali; a zmagal je italijanski mojster-kipar prof. Zocchi. Pri mednarodnih konkurzih seveda ni mogoče pričakovati, da bi mladi bolgarski umetniki že zdaj zmagovali.

V živi dotiki z umetniki bratskih plemenov bodo dobili še več vzpodbude in moralne podpore za doseg umetniške dovršenosti.

Jugoslovanska umetniška zveza bo mnogo pripomogla, da se mladi bolgarski talenti vzbujajo, da se starejši pravično ocenjajo in da se pravi mojstri zasluženo nagradijo.

SONATA POD KRIŽEM.

Engelbert Gangl.

1.

Na tvojih ranah, križani moj Bog,
kri ni se ti do danes še strdila,
svet še te biča trdih, zlobnih rok,
ker mu iz tebe luč je zasvetila.

A luči se bojimo mi ljudje!
Mi slabi smo in grešni in lažnivi,
po temi le nam pot udobna gre,
očiti so nam grehi v luči živi!

O, tudi jaz sem te že, Bog, udaril!
Kri vidim svežo tamkaj v rani tvoji . . .
Na tem, kar sem umoril, kar si ti ustvaril,
vise pogledi žejni, vroči moji.

2.

Vise pogledi žejni, vroči moji
na tebi, o mladost, mladost, mladost!
Kako po duši ti cvetoči moji
razlivala si rãdost in sladkost!

A jaz sem hotel, da mi mora pasti,
in padla je mladost in mi umrla!
Zatrepetala je, oči zaprla
kot deklica, ki onemore v strasti . . .

In ko se duh potaplja mi razgret
kot solnce v morje v one dni — ah, krog
in krog moj raj vzcveteva, v nič zaklet,
pozabljam, kar prebil sem že nadlog.

3.

Pozabljam, kar prebil sem že nadlog
od dobe, ko srce mi je vzplamtelo . . .
Premalo sem bil takrat sebi strog,
in to boli me, to me bo bolelo.

Kot ti si, Bog, ÷loveštvo žrtvoval se,
tako srce sem srcu žrtvoval,
ti križan bil si, ker si daroval se,
er ljubil sem, zasmehu sem zapal . . .

In vse bolesti, kar sem kdaj jih vžil,
izginjajo v tej boli strašni moji . . .
Izgubil sebe! . . . O, kako bi pil! . . .
Zasveti, solnce, v vsi krasoti svoji!

4.

Zasveti solnce v vsi krasoti svoji,
in zlati dan po zemlji se razlije . . .
Moj duh zleti h krvavi glavi tvoji
in se ob kroni trnjevi ovije.

In jaz klečim brezglasen in v solzah
in ni me sram moliti . . . Solnce večno,
ti sevaš mi na dušo! . . . Ah, ah, ah,
kako srce mi je nesrečnosrečno!

In vsaka misel glorio ti peva,
in večna luč mi v duši plameni,
in večnost topla, sladka name seva
iz tvojih polzatisnjenih oči . . .

5.

Iz tvojih polzatisnjenih oči
božanstvo večno gleda name s križa,
srce utriplje mi, kipi mi kri,
ko moj poljub trepalnicam se bliža,

da jih zapre, da bi počival, Sin! . . .
Na vek oko ne bo se ti zaprló,
v neskončnem morju solz in bolečin
ljubeče še je na ÷loveštvo zrlo!

A jaz ne morem, jaz ne morem več!
Naj vekomaj mi v tebi duša sanja! . . .
. . . Na rane lijejo kot dež hladeč
ti žarki milosti in odpušãanja . . .

6.

Ti žarki milosti in odpušãanja,
kako so mi svetili že nekoč,
ko je ljubezni, mati, me brezdanja
s teboj družila neugasla moč!

Glej, v svet me je odvedel z doma pot,
Boga si ti v srce mi zaklenila,
zaklenil v dušo tebe sem, dobrot
nikdar ne zabim tvojih brez števila.

Kako mi duša k tebi hrepeni,
ti dom si moj, moj dom miru in sreče!
Ko tvoji me pogledi zro ljubeče,
kako ob njih srce mi zakipi!

7.

Kako ob njih srce mi zakipi,
ko tvoje, ljubica, me zro oči! . . .
Ko tu pod križem z Bogom govorim,
glej, zopet v mislih, v srcu si mi ti!

Ljubezen, o ti sladka, strašna moč!
O, Bog, nje tožim tebi vsemogočno silo . . .
Da dviga v dan nas in pogreza v noč,
zato nam jo nebo je poklonilo.

O, strì jo in uniči jo! . . . Nikdar! . . .
Križ tvoj ljubezen večno nam oznanja,
ti sam si, Bog, ljubezni dar in žar,
v prah duša se ponižno tebi klanja!

8.

V prah duša se ponižno tebi klanja
tu pred podobo zlosti in kreposti . . .
Nad tabo vsa preteklost težko sanja,
vprašuje te: Kdaj bo trpljenja dosti? . . .

A ti molčiš! Iz tvojih smrtnih ran
odseva groza strašnega mučenja,
in dalje se krvavi bliža dan
bodočega življenja in trpljenja . . .

O, kje je konec, konec, konec? . . . Ni ga! . . .
Življenje, prenasičeno skrbi in tog,
pritisni nase, naj pogum si vžiga
na tvojih ranah, križani moj Bog!

9.

Na tvojih ranah, križani moj Bog,
vise pogledi žejni, vroči moji . . .
Pozabljam, kar prebil sem že nadlog;
zasveti solnce v vsi krasoti svoji

iz tvojih polzatisnjenih oči . . .
ti žarki milosti in odpuščanja —
kako ob njih srce mi zakipi!
V prah duša se ponižno tebi klanja . . .

NAD PREPADOM.

Roman. Spisal Fran Govékar.

V.

Zima se je umikala z narave in kar
črez noč je začela prodirati v de-
želo pomlad, solnčna, topla, polna
vonja. Gorko je postalo, vzduh se
je razčistil od gostih, dušičih megel, za sečjo si
že našel zvončke in trobentice, ščinkavec se je
oglašal z vrha kostanja prijatelju na sosednji to-
poli, na modrem, kakor izbrisanem nebesu pa se
je ves dan šetalo solnce, sicer še brez žara, a
prijazno, božajoče toplote, da si se moral nehoté
in nevedé ljubeznivo in hvaležno nasmehljati,
globoko, srečno oddihniti se ter da te je gnalo
ven v naravo — odprto in svobodno, kakor v
polsnu rahlo zbujajočo se, svežemlado in zdravo.

Kakor iz mračnih, težkih, duhomornih sanj
se je prebujala stvarnica, in ljudje, pravkar še
černi, melanholski, mrki in tožni, so se mahoma
otresli spon svojega duha, in govorili so glasno,
se smejali zvonko in brezobzirno prostodušno in
so korakali gibčno, brzo in lahko. Svetlejše so
bile njih oči, blažje in čistejše so bile njih misli
in njih srca so bila gorkejša, sočutnejša. Toplo
solnce na vedrem nebu je ogrelo menda tudi
njih duše in razvedrilo njih srca! Veseli, srečni
in dobri so bili videti kot doslej nikoli.

Vsaj Ivanu Zemljiču se je zdelo tako! —
Na holmu tik mesta je stal ter zrl z zanosom
preko brezkrayne planjave, skozi katero je tekla

kakor ogromna kača v velikih kolobarjih silna
reka, se ovijala okoli zelenih gričkov, posejanih
z belimi zidanicami sredi vinogradov ter izginjala
daleč tam na obzorju; in kamorkoli se je ozrl,
povsod male vasice z malimi cerkvicami, bele,
križajoče se ceste, ob njih brezkončni drevoredi
murv in jaged, med njimi širomširoka polja, po
katerih so se gibali kakor nične igračice orači in
v pluge vpreženi konji. In na desni so šumeli
temni smrekovi gozdi, za njimi pa je kipel k
nebu kakor sivolas orjak s snegom pokrit snežnik.
Na nebu pa se je smehljalo solnce, in kamorkoli
so padli snopi njegovih mehkotoplih žarkov, po-
vsod se je isknilo, svetilo, bleščalo v barvah;
kakor dih rahel dim se je jedva vidno kadil iz
zemlje, zabrisaval za hip jasne konture, a se zopet
izgubljal v nič. In včasih se je razjeknil vesel,
objesten vrisk gori s polja ali doli z vinogradov,
zabrnal je drobn glasek podružničnega zvončka,
zabrlizgal pisk tovarne kdovekje ter je zagrmel
hrup vlaka, puščajočega za seboj dolg sivkast
oblaček. In hipoma je nekaj zagostolelo visoko
zgoraj pod nebesom, drobna pikica se je vrtila
v vzduhu in padala . . . padala . . . nevzdržno
gostoleč, radostno vriskajoč, vedno in vedno po-
navljajoč eno in isto pesemco, a vendar s tiso-
čerimi varijantami . . . Škrjanček!

„Domovina . . . ljuba, zlata, sveta!“

Zemljič je instinktivno razkril svojo glavo, stisnil roki na prsih ter zrl z zanosom v svojih očeh predse in se čutil prav tako blaženo srečnega, kakor v letih detinskih v cerkvi rojstne vasice na velikem prazniku, ko so pele orglje z vsemi registri ter je odmevalo svetišče od mogočne skupne pesmi vseh vernikov. Na vseh oltarjih so gorele sveče, izpod višnjevega stropa navzdol so viseli goreči lestenci, v katerih kristalnih steklih se je mavrično lesketalo tisočero prelestnih odsevov, po vzduhu pa se je valil opojni vonj kadila, dvigajoč se kvišku kakor

zdušna molitev pobožnega naroda. Ah, kakšni časi so bili to, kako čisti, jasni, sveti!

V duhu je videl Zemljič svojega očeta, farnega organista . . . njegove bele, polne, neizrečeno mehke roke polzé božajoče preko tást, z nogama pritiska pedale in iz silnega instrumenta polje mogočna, gromka pesem, sedaj vriskaje, sedaj plakaje, dobrikaje in tožeče, a zopet roteče, koprneče, v ponižnosti in skesanosti se topeče . . . Očetovo lice, obrobjeno z dolgo rjavo brado, pa se smehlja melanholsko in velike modre oči zro v daljavo v sveti sanjivosti . . . njegova duša

se je odmaknila posvetnosti in se potaplja v razkošno akordov, bohotnih in orjaških . . .

Ah, kakšni časi so bili to, kako čisti, jasni, sveti! Takrat ga je navdajalo še s pobožno radostjo praznično zvonjenje v stolpu farne cerkve, in ko so grmeli z vaškega holma topiči, — ko so stali po vaških trgih z venci in z zastavicami okrašeni mlaji in ko je vrvel po ulicah lepi in zdravi kmetiški narod, starci in starke resnih obrazov, mirnih, počasnih gest in važnega govorjenja, ter dekleta, košata in šumeča s svojimi krili, v belih pečah s čipkastimi grebeni, s svi-

lenimi, dolgofranžastimi robci in svilenimi predpasniki, v rokah molitvenike in čipkaste robe, — in fantje v kosmatih kastorcih, z zelenimi ali vijoličastimi telovniki, na katerih zvoné ogromne srebrne verižice, z ogrnjenimi suknjami in v visokih, svetlih, umetnonabranih meksikanaricah! — ah, takrat, v tistih časih mladosti se mu je zdelo vse še tako veselo, tako lepo! In neko posebno čustvo sreče je polnilo njegovo srcé, da se mu je zdelo življenje prazničen dan, poln radosti in ljubezni . . .

Tako pa je bilo Zemljiču tudi sedaj, ko je gledal tega krasnega pomladnega dné, ko je gostolel škrjanček nad njim ter je zrl zavzet preko svoje lepe, zbujujoče se domovine! Vsa njegova plahost, vsa potrto, vsi dvomi, ves pesimizem . . . vsi slabi čuti in vse grde misli so se pod toplim pomladnim solncem razkadili v nič in tudi v njegovi duši je zadehtela zopet vesela sladka pomlad! Izginile so moreče, težke zimske megle, — izginili so mrakovi s svojim mrazom, — in Zemljič je bil zopet poln ognja, poln nade, poln zmagovitosti — mladenič junak visokih ciljev z voljo Herakleja in z zanosno dušo poeta idealista!

V tem hipu se je zdrznil . . . dvoje mehkih dlani mu je mahoma pokrilo oči in ženski glas, ki se je silil, da bi bil globok, ga je vprašal:

„Kdo je?“ — Iz troje otroških grl je hkratu zadonel vesel smeh.

„Moja Vida!“ je dejal Zemljič in, obdržavši njene roke v svojih, je gledal radostnospresenečen pred seboj svoje dekle in njene varovančke.

„Ah, niste uganili, gospod, — niste uganili!“ se je smejala mala Olga in poskakovala.

„Haha, zmotili ste se!“

„O, saj sem rekel, da je moja Vida“ — rahlo je božal njene bele, debeluškaste ročice — „in bila je resnično moja Vida!“

„Ali gospodična je naša, ne pa vaša, gospod! se je čudila Olga in nevoljno se ji je zmračil angelski obrazček.

„Naša je gospodična!“ je dejal Boris, in za njim je resolutno odmeval Ivanček: „Nasa!“ Deklica je objela Vido okoli pasu in pritiskala svojo glavico k njenim prsom, dečka pa sta jo zgrabila za krilo, kakor bi jo hotela braniti ter ponavljala v komični trmi: „Naša, naša je!“

„Dà, dà, vaša sem, ljubčki moji“, je dejala Vida, se sklonila k otrokom ter jih pritiskala k sebi z blaženim obrazom, ki sta z njega sijala ljubezen in ponos. In zravnnavši se, je pogladila malega Ivančka po kodrasti glavici ter dejala: „Le poskočite, otroci, le tekajte, pa poiščite zvončkov

IVANA KOBILČEVA: NA TRG.

in trobentic, da napravimo velik šopek ter ga po-
nesemo mamici!"

Z radostnim krikom so se razkropili otroci,
Zemljič in odgojiteljica pa sta stopala počasi za
njimi.

„Kako lep slučaj, da se snideva tukaj!“

„Nikak slučaj, — iskala sem te, govoriti
sem hotela s teboj, ne da bi naju kdo motil.“

„Ali se nisi bala samote?“ Zemljičevo oko
je mehko objelo Vidino polnoudno telo, ki se je
toli krepko odražalo v njeni lahni obleki; klobuk
je bila snela z glave, da se je pomladni veterc
poigralval z njenimi svetlimi kodrci. „Samota je
dekletu nevarna!“ Šaljivo je dvignil svoj kazalec
in jej požugal.

„Meni ne, Ivan, in — mislim — nikomur,
če sam noče!“ je odgovorila resolutno ter se
nasmehnila. „Izprehajam se tod že dve leti in
srečala sem najčudnejše ljudi, a žalil me tu še
ni nikdar nihče; nevarnejša pa je družba, v ka-
teri se moramo gibati, in baš zaradi te družbe
sem hotela govoriti danes s teboj!“

Zemljič se je začudil. „Družba dr. Kolariča
in njegove gospe? Torej je vendar resnica, kar
se govori? Kaj veš o tem?“

„Kaj se govori, ne vem. Nikamor ne za-
hajam in za govorice se ne brigam; saj veš, v
malih mestih se opravlja mnogo iz dolgega časa,
pa tudi greši se iz dolgega časa.“

„Ne govori o grehu, Vida; tvoje ustnice se
onečaščajo že samó s to besedo!“ Kakor v zaščito
ji je položil Zemljič svojo desnico okoli pasu ter
zrl v njene velike modre oči, ki so gledale sedaj
tako hladno in resno. „Gospa Olga živi baje
lahkomiselno in morda celo neprevidno. Koliko
jih živi tako! Ti pa se za to ne meni, kakor se
ne menim jaz! Dolgo itak ne bo več in potem
bova svoja. Vzameva si skromno stanovanje in
živela bova ponižno, a srečnejša kot kralji v
svojih palačah. Ah, Vida, kako lepo bova živela,
kako blaženo! Zastrla bova svoja okna in zapah-
nila svoje duri, da ne prodere do naju niti smrad
blata, ki naju bode obdajal, da ne bova videla
niti slišala ničesar, kakor svojo srečo! Egoista
ljubezni postaneva in ljubosumno bova pazila,
da se ne vtihotapi v najino svetišče nič zunanjega,
nič tujega! Delala bova, — delo je največje raz-
košje! — utrjevala narodu vero vase, dvigala ga
s svojim močnim zaupanjem v lepo, slavno bo-
dočnost, kadar bo omahoval in dvomil, pa lju-
bila se bova vedno žarkejše, vedno globlje, Vida!“
V hipni strasti jo je pritisnil nase.

„Dà, dà, Ivan, moj ljubi, dragi!“ Brezmočno
se je naslonila nanj, zatislila oči ter smehljaje

pustila, da ji je poljubljal svetle kodre. Njeno
bledo, kakor najnežnejši baršun gladko lice se
je podolžilo, zadržtele so jej ustnice in stresle
so se jej nosnice; instinktivno mu je položila
roko na prsi ter se stisnila k njemu, ki jej je
nemo obsipal z neštetimi poljubi oči, lica in
ustnice.

„Kako si lepa, — kako si mila, ljubica!“

Tik poti ob strmem klanecu je stala nizka
klop; nanjo sta sedla. Pred njima je ležalo me-
stece, za katerim so se razgrinjala brezkrajna
polja in pašniki, tuintam logi s košatimi, temnimi
smrekami in bori, na obzorju holmi in hribi,
svetlozeleni in temnomodri. Na prisolnčnih mestih
so se videle bele proge — cvetoče črešnje in
spodaj ob pobočju klanca so se v polkrogu vrstile
breskve z belorožnatimi cvetovi, rahlimi in než-
nimi, da so trepetali v pomladnem vetru.

„Kakov paradiz bi bila naša domovina“, je
dejala Vida sanjavo, „ako bi je ne onečaščali
nekateri lopovi! Zakaj ne pošlje Bog zopet svo-
jega angela z ognjenim mečem na zemljo, da bi
izgnal one, ki oskrunjajo njegovo krasno delo s
svojo blatno dušo, s svojimi zlodejskimi čini!
Potem bi bil na svetu zopet raj, da bi si ne
želeli nič lepšega in boljšega! — Neumljivo mi
je, zakaj in čemu so ljudje podli, sleparski, za-
vidni, krivični! Jaz ne morem storiti nikomur nič
žalega, vesela sem sreče vsakogar in ne marala
bi niti tebe, ako bi s tem škodila in žalila druge.
Saj ga ni večjega, čistejšega blaženstva, ko vestno
vršiti dolžnost, izkazovati dobrote in ohranjati
lahko vest. Nikdar si nisem želela bogastva, slave,
moči, — vse to si more človek priboriti le preko
trupel drugih — nego hrepenim le po mirni,
tih, ponižni sreči, ki nikomur ne škodi! Zakaj
niso vsi ljudje taki?“

„Ker nimajo tako svetočiste duše, tako ple-
menitega srca, kakor ti, Vida! Ker iščejo zado-
voljstva le v ponižanju, izmozganju in ubijanju
drugih, v strahu, ki ga zbujajo, v sili, ki jo zlo-
rabljajo! Kakor rastline so, ki bohotno uspevajo
le v smradnem blatu, v gnusni luži in v hladnem
mraku, — v svežem zraku in na solncu pa gi-
nevajo! Ljubezni ne iščejo ter je niti ne poznajo;
mi pa, ki si želimo solnca, zraka, svobode, ide-
alov, se jim zdimo smešni, zaničljivi, blazni!
Odkar obstaja svet, so živeli taki in živeli bodo
večno; zato pa je zemlja prenehala biti raj in ne
bo nikdar več.“

Zemljič je držal Vido za roko ter zrl za-
mišljen preko krajine; melanholška sentimental-
nost mu je polnila dušo ter ga navdajala s srečno
zavestjo, da je našel v Vidi bitje, s katero ga

druži najpopolnejša harmonija. Ko je govorila s svojim mehkim altovskim glasom tako naravno, z iskrenim prepričanjem, tako brez afektiranega patosa, se mu je zdelo, da izraža Vida njegova lastna čustva in izreka misli, ki so njegove, odkar se zaveda. In bilo mu je nepopisno toplo, milo in sladko v duši, in jasna in svetla pomlad je kraljevala tudi v njegovem srcu.

„Povedati sem ti hotela, da hočem ostaviti svojo sedanjo službo“, je izpregovorila Vida; „poiskati si moram drugo.“

Zemljič se je presenečen zdrznil; prvi hip je ni mogel razumeti in nemo je strmел vanjo.

„Morda me zanese usoda zopet daleč stran od tebe, Ivan, a pri tebi ostanem v duhu in mislila bom nate in čakala . . . kakor dolgo ti hočeš, te bom čakala.“

„Ali zakaj, Vida, zakaj hočeš pobegniti od tod — tako nenadno? Kaj se je zgodilo? Moj Bog, komaj sva se sešla . . . ali te je morda gospa . . .?“ V eni sapi so vrela vprašanja iz Zemljičevih ust.

„Ne, gospa ne“, je smehljaje odkimala Vida. „Gospa se ne meni zame, in ona niti ne ve, kaj nameravam.“

„Torej kdo — kdo? Ali te je razžalil go spod? Ali se je Kolarič predrznil celo —!? Moj Bog, govori, Vida! Kako moreš ostati toli mirna!?“

Poskočil je na noge.

„Nihče, Ivan . . . nič ni bilo“, je odgovorila pomirljivo in ga z rahlo silo zopet potegnila nazaj k sebi na klop, s katere se je bil dvignil razburjen in ogorčen. „Ali izogniti se hočem tej družbi . . . zaradi tebe! Lažje stališče boš imel potem v Kolaričevi hiši, in tudi meni bo drugje ljubše . . . Ali ti je prav, da že jutri odpovem svoje mesto ter se poslovim takoj, ko pride nova odgojiteljica?“

„Vida, to mi hočeš storiti? Sedaj, ko si mi najpotrebnejša, me zapuščáš samega? Glej, nisem ga našel prijatelja, — ni je duše, s katero bi soglašal v tem mestu, kjer hočem začeti veliko delo, ki ga sam brez dušne in srčne opore ne zmorem! Kam hočeš, — zakaj, Vida? Pozabi vse, zatajuj se, žrtvuj se, potrpi in ostani, če me ljubiš, Vida! Potrpi, prenašaj tiho, — glej, saj ne bo dolgo! Par mesecev še in potem boš le moja. Ali ostaneš, Vida? Ah, prosim te, dušica, ostani!“

Vida je sklonila glavo, in njeni lici sta postali še bledejši, njene oči še resnejše.

„Ali ostaneš? Da? Reci vendar . . . ščitil te bodem . . . Kolariču povem vse . . .“

„Dr. Kolariču ne povej ničesar!“ je ugovarjala nervozno, plašno.

„Povem mu vendar . . . moj šef je . . . on ti da najboljše varstvo pred vsemi žalitvami! In tudi gospej se zaupam ter jo poprosim . . .“

„Ne povej nikomur ničesar, Ivan . . . saj ostanem, ker ti tako hočeš!“ Nevoljen je bil njen glas in obraz se jej je zmračil.

Hitro je ustala, si dela klobuk na glavo ter poklicala otroke. Pritekli so z velikimi šopki pomladanskih cvetlic ter kričali veselo. Pogladila jim je lase ter jih hvalila, ker so bili marljivi.

„Ali nas spreliš?“ je vprašala odhajaje, ne da bi se ozrla nanj.

Radosten se jej je pridružil ter si zadovoljen mislil: „Kakšne muhe so se je lotile! No, zmagal sem jih izlahka!“ Za ovinkom seči, ko so stekli otroci pred njima, pa jo je poredno objel ter jo potegnivši na svoje prsi, hitro zadnjič poljubil na usta, šepetaje: „Hvala ti, ljubica!“

Naglo se mu je iztrgala iz naročja ter stekla za otroke.

(Dalje prihodnjič.)

V JASNO POLNOČ.

Vekoslav Spindler.

V poletni čas v jasno polnoč
skozi vzduh plava tajni šepet,
kakor žit rumenečih govor,
kakor v vetru topola trepet.
Ej, ljubijo v jasno polnoč
se duše vseh živih stvari,
semintja od palač do koč
šepet njih potajno zveni . . .

V poletni čas v jasno polnoč
po višavah žari plamen živ,
ne ugaša . . . še više spenja se,
ljubečim le dušam vidljiv.
Gori, žari v jasno polnoč
ljubezen vseh živih stvari,
in vročo kri v plamen lijejo
nebrzdane sile strasti.

V. BROŽIK: „TU, FELIX AUSTRIA, NUBE!“

UROŠ PREDIĆ: „NESREČA BO!“

KNJIŽEVNOST.

Anton Aškerc in Bolgari. „Slavjansko blagotvorniteljno društvo“ v Plovdivu je imelo 16. prosinca t. l. skupščino, na kateri je naš odlični rojak in pisatelj prof. A. Bezenšek, član načelnštva tega društva, predaval o življenju, političnih in kulturnih borbah ter o splošnem napredku Slovencev, njih literaturi, umetnosti i. dr. Ob tem povodu je pisalo društvo g. Aškercu krasno pismo, v katerem pravi med drugim: „Ker čutimo Bolgari potrebo, izraziti svoje simpatije našemu srcu toli blizkemu slovenskemu narodu, Vas prosimo, da ste tolmač naših čustev! Vi poznate naš (bolgarski) narod, njegovo dušo, njegova stremjenja in njegove boje; bolgarski guslar Vas je s svojimi rapsodijami* večkrat navduševal ter Vas navdihoval za vzvišene stihe, kakoršne je spesnil redkokdaj kak bolgarski poet . . . Povejte torej našim bratom Slovincem, da jih mi tukaj na balkanskih poljanah in na rodopskih planinah iskreno ljubimo, da jim goreče želimo napredovanja ter da še plamenečejše želimo, da bi kmalu odpadle vse sponi, ki jih danes še vežejo, tako da bodo Slovenci v bodočnosti še močnejši! Vam, vseslovanski poet, pa želimo, da Vas Bog poživi še na mnoga leta, da boste mogli s svojo liro še dolgo buditi srca Slovencev in Slovanov sploh! Naj budi Vaš glas še dolgo one, ki so živi ter se naj čuje še dolgo Vaš mogočni klic: „Naprej, Slovani, k luči božji tej, naprej!“ — „Slavjansko blagotvorniteljno društvo“ v Sofiji pa je po svojem predsedniku, g. vseučiliščnem profesorju S. S. Bobčevu sporočilo, da je g. A. Aškerc, kot vseslovanskega poeta in avtorja rapsodij bolgarskega guslarja, dne 30. januarja t. l. izvolilo svojim častnim članom. — Beležeči ta dvojni dokaz velikih simpatij Bolgarov do Slovencev in njih izredno zanimanje za naš kulturni napredek, smatramo veliko in prečastno odlikovanje g. A. Aškercu za odliko, ki jo je pridobil naš literarni prvak in voditelj med brati Bolgari vsej slovenski književnosti in v prvi vrsti slovenski moderni, svobodomiselnim in naprednim poeziji! Naj bi se most, ki ga je zgradil g. Aškerc med slovensko in bratsko jugoslovansko književnostjo, poslej utrjeval in daljšal, tako da bomo končno vsi Jugoslovani od Triglava do Carigrada resnično po duši in srcu, po svojih idealih in smotrih en sam ogromen narod!

c. r.

A. Aškerc: Primož Trubar. — (Konec.)

X. Po trinajstletnem bivanju v tujini se vrne Trubar v domovino, kjer ga najslavesnejše vzprejmejo.

XI. Škof ljubljanski Peter pl. Seebach na lovu v Gornjem gradu. S pekočim sarkazmom se nam rišejo višjepastirske „skrbni“ tega božjega namestnika. Sem mu pride Filip Straus naznanjat, da Trubar

„priklatil se je spet v Ljubljano!
Predvčerajšnjim je prišel antikrist!“

XII. V dvorani škofove palače sodijo Trubarja. Ko pa je začel škof groziti Trubarju s tožbo pri cesarju, se oglasi župan Zamrl rekoč:

„A vi, častiti škof, tožite nas! — —

Potem zatožimo pa mi vas tudi:
Zakaj — to veste! Ali ste vrnili
soprogo tistemu meščanu že,
ki odpeljali bili ste jo lani
s seboj v svoj Gornji grad za kratek čas?“

Te besede so zaprle sapo škofu, navzočim kanonikom in jezuitom.

XIII. V kapeli sv. Lizabete se poslavlja Trubar od mnogobrojne množice svojih somišljenikov, ker mora po štiri-letnem bivanju v Ljubljani spet zapustiti domovino. Prekrasen je koral, ki ga pojo novoverniki v cerkvi.

XIV. Po dveh letih se vrne Trubar spet v Ljubljano, da bi pridobil na ljubljanskem gradu zaprtega bosenskega pašo, Uzrajm-bega, za novo vero.

XV. Trubar na smrtni postelji v Derendingenu. S proškim duhom zre v bodočnost:

„— iz grobov stoletnih svojih
vzbudijo se slovenski protestanti.
In ljudstvo naše vstane spet od mrtvih
pa pojde v boj za staro pravdo svojo . . .
In zopet čislan jezik bo slovenski
in čitale se bodo knjige naše“.

Iz tega kratkega pregleda vsebine smo izpredvideli, da posamezni spevi niso v tesni zvezi tako, da bi naslednji spev pričel ondi, kjer je prejšnji končal. Med dogodki, ki jih opevata dva zaporedna speva, je preteklo ponekod več let. Zato je vsa pesnitev nekaj cikla, sestajajoč iz petnajststotice epskih pesmi, kakor je istega pesnika „Stara pravda“ cikla desetstotice balad. V organsko zvezo jih družijo isti junak, katerega najvažnejši življenjski dogodljaji se opevajo. Junak sam je napol zgodovinski Trubar, napol pa modern narodov boritelj, ki se bori ne samo proti izrodnom stare vere in praznoverju za čisti evangelij, ampak tudi za dušno in narodno svobodo in slovenstvo, da, celo proti verski nestrpnosti za bratovstvo med narodi. Razun teh modernih potez v Trubarjevem značaju pa je vse drugo, o čemur govori pesnik, če že ne zgodovinsko resnično, vsaj zgodovinsko mogoče, kakor so menda tudi vse osebe, ki nastopajo, zgodovinske. Zlasti z živo drastiko pa se nam rišejo tedanje verske in cerkvene razmere.

V XII. slišimo sicer nekaj o dušnem procesu, ki se je vršil v Trubarju, preden se je odrekel stari veri in poprijel nove, vendar je izid tega notranjega boja take važnosti, da bi bilo pesnitvi v korist, ako bi ga nam bil pesnik še natančneje orisal in sicer že v enem začetnih spevov. Na

Ol. A. Aškerc: Četrty zbornik poezij!

končni izid je gotovo kolikor toliko vplivala tudi ljubezen do lepe Barbe. Saj pravi Trubar sam:

„Ljubezen tisti močni je stožer,
okrog katerega se suče svet.“

Zato pa naj bi se bila Barbi podelila večja vloga, kakor se ji je. Trubarjevo herojstvo bi pri tem nič ne izgubilo.

Spev XIV. se mi pa vidi v toliko nesrečen, ker se polagajo bosanskemu paši Uzrajm-begu v usta besede, ki se glase kakor nekaka ironija. On naj bi govoril o bratovstvu in ljubezni med narodi, ki je kot pripadnik najnestrpnejšega veroizpovedanja to nestrpnost pač menda tudi sam dejanski izvrševal s plenjenjem in pustošenjem kristijanskih pokrajin!?

Da imamo v pesnitvi mnogo biblijskih izrekov, je sicer spričo snovi primerno, vendar lahkomljivosti ne vedno v prid. Gotovo pa je, da v XII. spevu lajiku ni jasno ono mesto, ki govori o prikazni apostola Janeza. Naravnost neumesten je pa v VI. sp. najmodernejši vsenemški bojni klic „Proč od Rima“, ker preveč spominja na — dnevno politiko.

Iz vsakega speva pa veje iskrena ljubezen, s katero se je pesnik oklenil svojega junaka, čegar vzvišeno prizadevanje premotriva z največjim občudovanjem. Dokaz temu je med drugim tudi nebroj prekrasnih pesniških mest in vznesenih misli, zlasti v VIII., IX. in XV. spevu. Najlepša mesta imajo rimane verze, kakor so rimani tudi zadnji verzi vsakega speva. S tem je hotel pač pesnik sam priznati, da so umetne rime mogočne pospešiteljice umetniškega uživanja pri prebiranju pesniških del, in take bodo ostale, dokler bo tudi čut poslušala posredovalec naše duševne zabave. Na tem dejstvu ne izpreminja nič okolnost, da so rime prišle v zadnjem času pri naših lirikih v diskredit; temu nasproti stoji namreč drugo dejstvo, da je tudi novejša lirika pri velikem delu občinstva v diskreditu, kar je zakrivila kolikor toliko nonšalansa, ki prezira vsako tehniško olepšavo pesniških del. Prej so nam vsaj rime svedočile, da naj se smatra kak književen izdelek za pesnitev, pri solzavih oh- in ahpesmih nekaterih najnovejših lirikov naših pa je treba samo še besede zapored brez vrstičnih predelkov napisati, in dobili bomo suho, večkrat tudi banalno prozo, ki nam v svoji mistični nejasnosti ne pove — če nam ima sploh kaj povedati — niti ene pametne misli in ne izraža niti enega resničnega čustva.

Aškerčev „Primož Trubar“ pa nam ne nudi samo zdrave dušne hrane, ampak nam budi in oživlja tudi n a r o d n i p o n o s, ljubezen do materinščine, tako da zasluži v polni meri vso pozornost, ki jo je obrnil nase prvi dan, ko je izšel na svitlo.

Dr. V. K o r u n.

Janka Kersnika zbrani spisi. Zvezek IV. Sešitek 1. in 2. Vsebina: Gospod Janez. Novela. — Kmetske slike. (8 novelet). — Humoreske (4). Povesti za ljudstvo (4). — Založil L. Schwentner v Ljubljani 1905. Cena 5 K broširanemu zvezku. O Kersnikovih zbranih spisih izpregovorimo obširneje, ko se zaključi njih izdaja; za sedaj jih vsakomur kar najtoplejše priporočamo!

P. Medvešček: Opis Sv. Križa. 1904. V Gorici. Nadučitelj Medvešček je podal na 52 straneh resnično zanimiv in pregleden zemljepisno-zgodovinski opis Sv. Križa v Vipavski dolini, mesteca, ki spada med najstarejše kraje v deželi. 5. sept. l. 394 je bil rimski cesar Teodozij blizu Sv. Križa premagal Evgenijevo vojsko; aprila meseca 1508 so osvojili kraj Benečanje za kratko dobo, in 19. jan. 1532 je cesar Ferdinand I. povzdignil Sv. Križ v mesto; cesar

Jožef II. pa je ta naslov potrdil Sv. Križu l. 1781 iznova. L. 1563 je pri Sv. Križu pridigoval protestansko vero Primož Trubar, ki je prijahal bajé na hrib na oslu. L. 1809 so zasiedli Sv. Križ Francozje ter ostali ondi do oktobra 1813. Nekdaj živahno in imovito mesto pa je avstrijska vlada od l. 1842 popolnoma zanemarila ter je danes Sv. Križ zapuščen kraj s 65 hišami. Popis je živahen in vseskoz zanimiv ter ima 4 dobre slike.

Ze života naši bohémy. Pisatelj tega romana, Rudolf Kronbauer je jako popularen med Čehi. Pisatelj opisuje s fineso življenje, upanje, pehanje in rast mladih umetnikov, literatov, igralcev, ki v trdem boju dosežajo prve uspehe ter stopajo po lestvi slave višje in višje. A opisuje tudi take, ki na poti padajo, omagujejo in poginjajo. Češčine zmožni Slovenci naj bi posegli po tem zanimivem umotvoru slovanškega pisatelja. Vredno bi bilo, da nam ga Gabrščkova knjižnica izda v slovenščini!

Fr. K—c.

† **General Louis Lewis Wallace,** pisatelj romana „Ben Hur“, je umrl v Crawfordsvillu 16. svečana t. l. Slavnj severoameriški pisatelj je bil rojen l. 1827 v Brookvillu (Indiana); izvrševal je nekaj let advokaturu, potem se je udeležil meščanske vojne, postal generalni major, bil neko dobo guverner v Utahu in ameriški poslanik v Carigradu. Napisal je več zgodovinskih povesti.

Amalija Skramova. Sredi marca je umrla v Kodanju svetovnoslavna norveška pisateljica, velika naturalistka Amalija Skramova. Omožila se je prav mlada z nekim pomorskim kapitanom, ki ga je spremljala na vseh njegovih potovanjih. Tako je spoznala življenje različnih ljudi in različnih krajev. Vtisnila si je vse pestre slike globoko v svojo vzprejemljivo dušo ter jih podajala potem plastične z uprav fotografsko natančnostjo ter s čudovitim sijajem svoje izredne individualnosti. Zlasti so zanimali Skramovo škandinavski socialni in нравstveni problemi, ki jih je razpravljala temeljito v svojih romanih, ki so polni življenja in britke, neizprosne resnice. Malo je veselega in jasnega v delih te velike škandinavske naturalistke, in kdor čita knjige le za kratek čas, temu gotovo ne bodo ugajala. Slovenci poznamo znamenite, z vervo in temperamentom pisane romane Skramove, žal, le iz — nemških prevodov! Najznamenitejša njena dela so: „Konstanca Ring“, „Sjur Gabriel“, „Dva prijatelja“, „Naraščaj“ in zbirka novel „Poletje“. M. V.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

„**Brat Sokol**“. Fran Milčinski, simpatični dovtipnež in duhoviti feljetonistovski šaljivec, je spočetka marca prvič samostalno nastopil kot dramatik s svojo šaloigro v enem dejanju, ki je dosegla lep uspeh. Milčinski ni nameraval napisati čistoliterarnega umotvora visokih pretenzij, nego le ljubeznivo, z rahlo satiro osoljeno dramatsko šalo, ki more imeti na gledaliških deskah trajno življenje in ki bi zlasti na podeželnih odrih ob izvestnih prilikah vršila svojo dolžnost. S tem skromnim, a poštenim namenom je stopil torej na naš oder ter je svoj namen v tem obsegu tudi dosegel docela. Milčinskega šala ima predvsem agitatorsko zrnce za Sokolstvo vobče ter za dušo in telo dvigajočo telovadbo posebej; poleg tega pa še hudomušno satiro na ljubljansko brezkrvno filistroznost ter na telebansko zavednost neke vrste starodeviškega ženstva. Dejanja je torej za enodejanko mnogo, morda celo preveč. Posamezni motivi so med sabo le v rahli, slučajni zvezi, in končni efekt prehaja morda v nekam preglumaški — tableau, ki vodilni ideji ne daje pričakovanega zaključka. Pričakovali bi namreč, da postane spočetka igrice zagriženi nasprotnik Sokolstva in od

svoje kuharice Nanče (izboren tip!) zaslužnjeni hipohonder in le v domišljiji bolni Koruza po zaslugi plameneče navdušenega Tyrševca dr. Kremena (zastopnika tržaškega Sokola) koncem koncev zdrav in energičen — Sokolec! Nastop elegantnega tatu Ričeta, ki spominja na Mirbeauovega „Tatu“, in njegovega glupega vajenca Žlindre je po našem mnenju ideji kvarna digresija ter bi se v tem okviru mogel docela izpustiti, kajti možnost željna Nanča je le postranska oseba ter že dovolj karakterizirana, in njene hranilne knjižice so itak — vinkulirane. Efekt tatvine je torej a priori uničen. Vsekakor pa Ričetov v Ljubljani ne poznamo, ker živé pač le v velemestih in torej v ljubljansko lokalno burko ne spadajo. Skratka: motivna hipertrofija je igrici na škodo, o čemer se je avtor pač sam preveril ter bo znal svoje ljubeznivo, dovtipa bogato delo primerno amputirati in kondenzivno obdelati. Nas gosp. Milčinskega prvi nastop na odru iskreno veseli, ker smo prepričani, da razpolaga baš on s toliko kvantiteto in s tako kvaliteto humora, da nam more ustvariti prvi slovensko družabno veseloigro; saj ima Milčinski teoretski in praktično kot bivši intendant toliko izkušenj, ko malokdo med nami. Njemu se ima baš pisec teh vrstic zahvaliti za marsikak lep migljaj na polju dramatike! Igrica se je uprizorila, kakor običajno vsa izvorna dela, precej površno. Koruzo je igral prav dobro g. Verovšek, Nančo ga. Danilova, Ričeta g. Boleška, dr. Kremena g. Nučič in naivno Milko gđč. Spurna; izbran ensemble, ki pa je storil jedva svojo dolžnost!

Fr. Govékar.

Slovenska drama. „Moč teme“ grofa L. N. Tolstega je bila v minoli sezoni druga čistoiterarna drama našega letošnjega repertoarja ter je poleg Gorkega prizorov „Na dnu“ najgloblje učinkovala na slovensko občinstvo. Duh genija apostolskega značaja je plaval nad poslušalci, in respekta polna, napeta mirnost med njimi je kazala, da igro in njeno plemenito tendenco umevajo docela. Brutalni, neolepšani in nepošminkani ruski realizem je slavil s Tolstega dramo na slovenskem odru letos dvakrat triumf, ki ga že dolga leta ni dosegel noben Francoz, Nемеc ali Italijan! Kje v nedogledni nižini so ostali Hauptmann, Dreyer, Halbe, Ernst, Sudermann i. dr. pod višino, na kateri stojita Tolstoj in Gorkij! Kako hladne, dà, — ne bojim se povedati tega — mrzlo apatične nas je puščala Schillerjeva patetična „Devica Orleanska“ ali celó njegovi, menda le Nемecu simpatični „Razbojniki“ v primeri s Tolstega dramo! Porazni moči in dramatski energiji Tolstega, ki ne dela nikakih koncesij ter trdo in neizprosno, a brez pretiravanja slika resnico, ne sega niti Hauptmann s svojimi „Tkalcí“ do pasu! V izvorni in robustni naivnosti Tolstega leži brutalna, z nikako obzirnostjo ovirana sila ruske narave in ruskega naroda. V njegoví dramí ni nič teatralnega, nič narejenega, nego je vse pristno, resnično, živo. S titansko roko trese Tolstoj na temeljih socialnega, političnega in verskega reda na Ruskem. S težko melanholijo kaže Tolstoj, ki ljubi ognjevitó svojo ubogo domovino, na usodno ulogo ruske vodke, ki uspava brezvoljnega kmeta le za hip v letargično srečo ter ga peha vedno nižje v propad, ter slika lažnjivo pobožnjaštvo kmeta, ki zastruplja, a skrbi za poslednje olje, ki mori, a svojo žrtev hinavsko prekrižuje! Tip kmeta, ki je na zunaj svetnik, a v duši zavraten zločinec, ki z eno roko zanosno moli, a z drugo predrzno krade in davi, tega je naslikal Tolstoj z nedosežno grandioznostjo. Tak je ta mili, dobri, pošteni narod! Vsa brezobzirna smelost najmodernejših pisateljev je blede in slabotna poleg neusmiljenega pesimista Tolstega, tega zdravnika-umetnika, ki ran svojega naroda ne operira z nožkom, nego s sekíro in s koso! Čudovita je karakterizacija oseb v tej dramí, krasen, divotno naroden, dramatsko živ in plastičen ta jezik,

mojstrski je zapletek drame in pristno Tolstojevski je didaktični zaključek; čisto moderno, a brez dolgočasnosti je z vso konsekvenco naslikan milieu ter je razlito čez vso dramo enotno občutje neodoljive sile in intimnosti. Drame „Moč teme“, „Tkalcí“ in „Strahovi“ so najmočnejši stebri moderne dramatske literature; najsilnejša, ker najizvirnejša, pa je drama Tolstega. Misleči Francozi so jo uprizorili prvi in zdelo se jim je, da poslušajo nekaj novega, nikjer videnega, nikjer slišanega! In Tolstega drama je šla potem preko vsega sveta in povsod je včinkovala kakor evangelij — grozen, a svet! In tako je delovala tudi pri nas! Osemnajst let je že staro to gigantsko delo, a mlado, sveže in novo je danes še prav tako, kakor bi bilo rojeno letos! In to je dokaz, da more roditi tudi moderna literatura klasično delo nevenljive krasote in moči. — Kakor pri vseh literarnih dramah, se je pokazalo tudi to pot, da dela Tolstega resna drama igralskemu osebju veselje in mu budi vnemo. Čim težje in resnobnejše so namreč uloge, tem vestnejše in globje se jih lotevajo naši igralci in naše igralke. Ničesar pa ne igrajo vihravejše in površnejše kot francoski in dunajski „šund“. Naj bi se iz tega učila tudi naša publika in — naša intendantca! Izboren tip dobričine Akima je podal misleči in moderni naš igralec g. Boleška, ki naj bi se vbodoče sploh posvečal le psihološko-kompliciranejšim značajem ter opustil drastično komiko docela; prav dobra in konsekventno izvedena je bila Anisja ge. Danilove, ki nas je v svoji igri (manje v kostumu in maski) presenetila; izvrsten je bil Pjotr g. Dragutinovič, ki je končno mogel pokazati svojo sposobnost; vobče zadovoljivi so bili tudi ga. Dragutinovičeva (Matrjona), ki je dobro karakterizirala, a nekoliko nejasno govorila, gđč. Spurna (Akulina) in g. Verovšek (Mitrič). Režiser Dobrovolný sicer daleko ni dosegel ideala Nikite, a je v

A. VEROVSEK: BLAŽ MOZOL.

III. in V. dejanju sijajno dokazal svojo veliko sposobnost in se je s svojo realistično igro prav odlikoval. Če bi imel ta veleinteligentni igralec le nekoliko več ognja in agilnosti, a malo manj stereotipnosti, bi spoštovali v njem ne le izvrstnega modernega režiserja, nego tudi resničnega umetnika... Ensemble v V. dejanju pa je bil zopet pod vsako kritiko!

Predzadnja noviteta je bila Morrétova stara nemška dunajska burka „Loterija“, ki se je igrala na korist gosp. Antona Verovška. Ta naš najboljši predstavljalec slovenskih kmetijskih komičnih tipov, igralec, čegar „Srebrin“ (V Ljubljano jo dajmo), „Iglja“ (Otok in Struga), „Tonček“ (Divji lovec), „Mozol“ (Rokovnjači), „Jež“ (Legijonarji), „Krjavelj“ (Deseti brat), „Krpan“ (Martin Krpan) so njegove nedosežne, uprav klasične, zato nepozabne kreacije ter so raznesle njegov renomé daleč med slovanske narode, je nastopil za jubilej svojega dvajsetletnega delovanja pri slovenskem odru v ulogi — dunajskega fujakarja. Z njim je nastopila simpatična diletantka, bivša naša igralka in pevka ga. Gizela Nigrinova, ki bi dobro zamašila veliko vrzel v našem dramskem ensembli, ki je brez subrete!

Zadnja noviteta pa je bila g. Janka Rozmana na rodna igra s petjem „Testament“ (po romanu Janka Kersnika). Godbo je zložil g. E. Adamič. O tej zanimivi igri pa izpregovorimo več prihodnjič!

Slovenska opera. Letošnja operna sezona stoji v znamenju repriz. Stojimo ob koncu sezone in štejemo le 2 reci: dve noviteti! Tako bore malo novega, mislim, še nobena sezona ni prinesla. Udajmo se upanju, da prestoji naša opera še letos to krizo ter prične že v prihodnje leto zopet živahnejše in impulzivnejše prinašati novosti! V preteklem mesecu sta se izvajali operi „Bohème“ od Giacomo Puccinija (rojena 1. 1858 v Lucci) ter „Poljub“ od Bedřiha Smetane (rojena 1. 1824 v Litomišlu, umrlega 1. 1884 v Pragi). Obe operi sta dobro uspeli, ker sta bili skrbno pripravljene in so ju pevci peli z zanimanjem. V prvi operi je nastopil gospod Carlo de Rosa iz Trsta kot gost. Pel je Rudolfa s simpatično donečim, a za naše gledališče prešibkim tenorjem in se pokazal tudi rutiniranega igralca italijanskih manir. Naša primadona, gospa M. Skálova pa je kot Mimi in Vronica žela zopet novo, zaslužno slavo, zlasti seveda v „Bohème“, ki si jo je izbrala za svoj častni večer. Ljubljansko občinstvo je svoji ljubljenci ta dan izkazalo svoje odkrite simpatije v obliki krasnih cvetlic in daril. Gospodična Klemensova je imela v „Poljubu“ kot Barbka prav srečen dan in bi bila s svojo živo nrvavo gotovo tudi dobro rešila ulogo Musette v „Bohème“, kajti gospodična Kučerova, ki je pela to ulogo mesto nje, pri vsej svoji mični zunanosti nima za solistovske večje nastope zadostnega glasu. V „Poljubu“ je nastopila tudi tretja naša solistinja, gospodična Stolzova. Pela je teto Martinko ter imela večkrat priliko, dobro vplivati s svojim, zlasti v nižini polno donečim altom. Izboren v igri in petju je bil naš simpatični baritonist, gospod Ouřednik. Pevci-solisti naše opere so torej v obeh operah dosegli popolen uspeh, saj je res veselj poslušati te čvrste glasove, kakor jih imajo gospodje Orželski, Ouřednik, Peršl, Lebeda in Betetto! Ako se glasovnemu materijalu pridruži tudi še igralska rutina, potem pač ni dvoma o uspešnem delovanju naših solistov. Tudi zbor je pel to pot ubrano in diskretno in ne zabimo izreči vrlo zaslužno hvalo onemu, ki vodi s spretnostjo ves aparat, gospodu kapelniku Beniškmu, ki ga je občinstvo ob njega častnem večeru ob priliki uprizoritve „Poljuba“ častilo z burnimi ovacijami. Jaroslav Foerster.

Martin Krpan. Izvirna dramska pripovedka v petih dejanjih s petjem, godbo in plesom. Po narodnih pravljicah

in pripovedkah spisal Ignotus (Govékar). Glasbo priredil G. Kositar (Ciner).

Ni še dolgo, kar sem čital temeljito M. Fothovo knjigo, ki pobija vse dosedanje nazore o dramatik, utemeljene v prvem estetiku vesoljnega sveta, v Aristotelu, ter zastopa z vso odločnostjo mnenje, da je popolnoma neumestno, prištevati dramatik poeziji, češ, dramatik, ki združuje v sebi godbo, slikarstvo, kiparstvo, stavbarstvo... vendar ne more biti baš oddelek poezije zato, ker je v njej tudi marsikaj poetičnega. Seveda, kakor je Aristotel svoje zakone o tragediji zazrl le ob živih vzorcih, ob grški tragediji, tako je tudi Foth zgledoval svoje zakone na onih dramskih proizvodih, ali bolje rečeno dramskih predstavah, ki so — po njegovem mnenju — v skladju z modernostjo, z nazori in s pričakovanjem modernega človeka ali ki šele bodo — v tem oziru je nekoliko izgubil varna tla pod seboj — popolnoma odgovarjale človeškemu okusu; taka moderna drama bi morala učinkovati na celega človeka, na uho in oko, na srce in dušo, ne samo na njegovo estetsko žilo. — S tega stališča so vse takozvane „knjižne drame“ („Buchdrama“) ponesrečene kot drame; le te bi spadale res v poezijo.

Prava drama se kaže in učinkuje le na odru; zato mora biti brezpogojno upravljena res za oder ali — da govorimo subjektivno — za gledalce. Gledalci hočejo gledati, a so obenem poslušalci; rezultat obojega je tista duševna dispozicija, v koje krilu se rodi šele otrok ljubezni: simpatija med občinstvom in odrom.

Dandanašnji, v časih rafiniranega napredka v tehniki, je treba v drami mnogo, mnogo tudi zunanje, posebno pa umetniške tehnike — saj se tudi godba, seveda izvršujoča, lahko prištevata tehničkim umetnostim. Ugovarjalo se je in se bo, da imamo najmodernejše, pretresljive drame, načelno priproste, brez godbe, brez vse zunanje tehnike. Da! V velikih mestih jih tudi hodi občinstvo gledat večer za večerom. A, kdo je to občinstvo? Tistih tisoč najvišjih, ki so na glasu, da vplivajo nanje ideje kot take, brez zunanje lepe etikete, in več tisoč takih, ki hočejo biti med tistimi, ki kaj razumejo o čisti umetnosti. Tista velika masa pa, ki se oficialno imenuje „ljudstvo“ ali celo „narod“, se izogiba taki drami na sto korakov. Saj tudi res ni prav, če kdo hoče po potrebah manjšine narekovati velikanski večini potrebe, ki jih nima. — Veliki narodi lahko strežejo i tistim, ki plačujejo visok dohodninski davek, i tistim, ki ne izkažejo 600 gl. dohodkov; Slovenci pa moramo izkušati zadovoljevati vsaj na dve strani; a zato bodi tudi naša sodba vselej obzirna in upoštevaj relativne razmere.

Bilo je pri predstavi Ignotus-Govékarjevega „Martin Krpana“; gledališče nabito polno. V odmoru zaigra godba pošteno polko; polka se konča, občinstvo (tam zadaj) pa v buren plosk! Blizu mene je sedel nekdo, ki se je hudo razjezil nad tem občinstvom, še hujše kakor malo prej, ko je gledališče kar gromelo, ker je Martin Krpan tiste granicarje pometal na kup. — Meni je taka jeza neumljiva; da je to občinstvo ob raznih pekočih besedah, ki so jih izgovarjali v prvem in posebno v tretjem dejanju ministri, prav svečanostno molčalo, mi je bilo prav tako všeč, kakor mi je bilo prav, da so ploskali vsi, ko je poveličaval govornik na odru ob spremljevanju orkestra lepoto Kranjske dežele...

Tako je izkušal avtor ustreči vsem in je, kar mu gre v posebno čast, res ustregel, ne vsem — kako tudi! — ali večini v resnici. S tem je lahko tako zadovoljen, kakor brezdvomno doslej še ni bil nobeden izmed naših dramatikov. Kajti dramatik se mora to pot Govékar imenovati brez okolišev; „Martin Krpan“ je res izvirno delo, kakor se tudi imenuje samo. Junak je seveda znan in domač povsod, kjer

le količkaj deluje šola; saj narod sam si tega tipa ni izmislil in pravega njegovega jedra niti ne spozna, ampak se veseli kvečjemu smešnih zunanosti. V Levstikovem „Krpanu“ leži namreč zakopanih dvoje zakladov: tista nebeška naivnost in navihanost slovenskega kmeta pa bridka satira s koščkom politiške osti. Zato pa moramo reči, da je imel Govékar res srečno roko, da si je izbral baš to snov... Pri tej priliki pa naj še opozorim bralce in presojevalce na to-le: pri dobri dramski snovi se nikakor ne gre za to, da bi bila povsem originalna. Nasprotno! Še bolje je, ako je v splošnih potezah znana; taka snov se bolj „prime“ kakor docela nova, ker je vsakdo radoveden, kako se bo razplekla na odru stvar, koje eno razpletanje mi je že znano; pri dramatikni ni poglavitno vprašanje „kaj“, ampak „kako“? — Govékar si je torej izbral zelo prikladno snov; v posebno zaslugi pa mu je šteti, da je zgrabil in dosledno izvedel obe načeli, ki jima služi tipski M. Krpan: slovenskega kmeta, dovtipneža-navihanca in otročjega naivnika, ter višje sloje z njih velikimi besedami in malimi čini. Za prvi del mu je nudil Levstik to in ono, za drugi del malo ali nič. Zlasti iz zadnjega vzroka je bilo avtorju treba, postaviti se skoraj popolnoma na lastne noge. Le za kolorit, bi rekli, je vzeta iz Levstika ena barva, vse drugo je samostalno. Zato naj nihče ne misli, da pozna vsebino Govékarjevega Krpana, ako pozna Levstikovega; tudi tam ubije Krpan Brdavsa, tudi tam tihotapi s prepovedano soljo; a koga zanimajo ti čini? Vsa motivacija, duševna in zunanja, je last dramatikova; le ž njo je bilo mogoče ustvariti iz kratke povesti celotno dramo z novo, docela izvorno idejo.

„Martin Krpan“ bo zavzemal v razvoju slovenske dramatike važno mesto že zato, ker ima predvsem veliko prednost, da je ustvarjen kakor nalašč za oder in se bo gotovo predstavljal vedno pred hvaležnim občinstvom. Ker je nemogoče in tudi odveč, da bi tu navajal podrobno njegovo vsebino, priporočam vsakomur, naj si ga ogleda v gledališču, in sicer v Ljubljani z g. Verovškom v glavni ulozi; igra v knjigi bo le senca tega, kar nam nudi oder. — Tu se naj omejim le na nekatere opazke o načinu, kako je modeloval avtor svojo snov. Posebno pohvalno je omeniti, da jo je prav izdatno ponižal z višin grotesknosti, a jo zopet povišal iz nižin golega burkarstva tja, kjer jej je edino zagotovljena prava vplivnost: k človečnosti.

Da je kaj takega avtor moral storiti, sem si mislil, preden se je vzdignila zavesa; a radoveden sem bil na njegov način. Da na oder ne spravi kakega orjaka, ki meni nič tebi nič prenaša kobile, to si pač lahko misli vsak; a kar oddahnemo si, ko vidimo, da je Krpan vobče le izredno krepak kmetiški fant. O orjaku ni govora; sanje, ki jih je imela Krpanova mati o čudni moči sinovi, in vila, ki mu je podelila moč, so le oprema, košček prazne vere, ki ima v igri lahko svoj prostor, ki bi se pa prav tako lahko izpustil. Da Martin tiste leblajtarje pomeče ko snope — tak ali sličen prizor je bil potreben, da se vidi očiten dokaz njegove moči — nič nadnaravne! — in da se ugodi polovici občinstva. — Zlasti prav je, da se nam kaže v lepih potezah mehko srce tega zdravega mladeniča, še bolje, da vidimo, kako ta krepki človek „ljubi“, in sicer ljubi svojo mater, svojo kobilo Luco in svojo ljubico, pred katero ga je tako neizrečeno sram. S to Nežiko si je pridobil avtor jako hvaležno snov — lahko bi jo bil še bolj izkoristil — in je Krpana še bolj približal našemu srcu; kdor ljubi to dekletce tako nežno, ta je rojen za kaj drugega kakor za prestavljanje kobil.

(Konec prih.)

Ivan Cankar: Za narodov blagor. Komedija v 4 dejanjih. Karakteristično za naše literarne razmere in za sta-

lišče, ki jo zavzema napram izvornim slovenskim dramskim delom slovensko gledališče — v katerem ne odloča literarna, nego le gledališka vrednost igre — je zopet dejstvo, da je doživela Cankarjeva socialnopolitična satira šele po 4 letih svojo premijero, a ne v Ljubljani, nego v Pragi v malem Pištékovem gledališču. O tej predstavi je pisal „Čas“: „Vse v tej igri je v posmeh: osebe, prizori in dialog. Posmeh, ki čuti potrebo, biti ekskluziven in napraviti iz ljudi najpohabljenjše kreature. Mnogo ponižanja in ljubosumnja je čutila duša, iz katere je izšel ta posmeh. Mogoče je res videla, kako so nadarjeni in bistri ljudje Ščukove vrste morali kot sužnji vezati črevlje bedakom, pijanim od svoje slave! Mogoče živi pisatelj v deželi, kjer se drzna in intrigantna podjetja posebno dobro posrečajo. V slovanskih deželah je pač res tako. Ako bi bila komedija Cankarja proizvajana na večjem odru v podrobnejšem, svežejšem in ugodnejšem naštudiranju, potem —! Satira spominja mnogo na Gogoljevega „Revizorja“. Iz Prage nam poročajo: „Dne 28. februarja se je igrala v „Pištékovem divadlu“ na Kral. Vinogradih v Pragi Cankarjeva igra „Za blagor naroda“. Gledališče je priredilo cel ciklus socialnih iger, domačih in tujih; kot tretja se je igrala Cankarjeva. Gledališče je bilo razprodano. Igro je predstavila s pisateljevim dovoljenjem Zdenka Hásková: „Pro blaho národa“. Dasi igralci niso posebni umetniki, se je občinstvo vendar smejalo satirični duhovitosti in veselo ploskalo perečim resnicam. Veseli nas, da se Čehi zanimajo za naša dela, in uspehi Z. Kvedrove, A. Aškerca, A. Funtka na tujih odrih kažejo, da bi bilo tudi pri nas lahko drugače“.

Narodni napevi s podloženim besedilom. — G. učitelj Kosi namerava izdati pesmarico, v kateri bode narodnim napevom podloženo novo besedilo.¹ Tako postopanje je vseskozi upravičeno. Lep vzgled zato nam daje pevoljubna ilirska doba, ko so mladi, navdušeni možje, zbrani okoli Gaja, zgenili jugoslovanski svet iz mrtvila ter ga s pesmijodavorijo krepili za važne čase: Gajevo „Još Hrvatska ni propala“ je mogočno zadonela po ilirskih livadah in Vukotinovičeva davorija „Nek se hrusti šaka mala“ je vžigala duhove... Vozeč se nekoč iz Zagreba v Samobor, je Gaj mislil o položaju Hrvatske ter pri tem zanosno vzkliknil sam pri sebi: „Još Hrvatska ni propala, dok mi živimo“. Tako zamišljen je začul od daleč glasbo: bili so seljaki, ki so godli za ples. Ritem te godbe se je zlagal z ritmom njegove baš zasnovane pesmi; in ko je dospel v Samobor, je bilo njegovo prvo delo, da je pri skladatelju Livadiću napev z novim besedilom del na note. Za nekaj dni je po tem napevu, ki je prvotno potekel pač od hrvatskih graničarjev, Gajevo pesem pel ves Zagreb, za dva, tri mesece vsa Hrvatska, Slavonija, Dalmacija in Slovenija. Za nekaj let so si osvojili napev tudi Madjari, Poljaki, pa tudi Nemci, pojoč nanj razne tekste. Za Gajevo pesmijo je prišla Vukotinovičeva; Gaj sam ji je dal napev po narodni „Smilj, Smilj, Smiljaniću“. Sploh je vsa ilirska glasba nastala na ta način. Narodni napevi s podloženim besedilom so zbudili Hrvate kakor na mah.² (Prim. Kuhačevu knjigo „Vatroslav Lisinski i njegovo doba“, ki jo je pravkar vdrugič izdala „Matica Hrvatska“.)

Dr. Fr. Ilešič.

„Novi akordi“. Št. 4. IV. letnika. Urejuje dr. G. Krek, zaloga L. Schwentner v Ljubljani. Pianistom podaja ta številka dr. Benj. Ipavčevu „Gavoto“ in Josipa Procházkove op. 18. „Promenado“ iz cikla „Karneval“. Prva teh kompozicij se drži oblike starega plesa, zadnja nam pa

¹ Prim. na primer „Uč. Tovariša“ z dne 10. decembra 1904.

² Znano je, da je na enak način nastala naša avstrijska cesarska himna.

otvarja ciklus, ki se ga smemo po tej živahno razburkani „Promenadi“, s katero nas komponist vpeljuje v „Karneval“, odkrito veseliti. Dva moška zbor „V samotah“ in „Zlata doba“ dokazujeta mnogo čustva skladatelja Emila Adamiča, mešani zbor „Kanglica“ od dr. Gojmira Kreka pa se prikupuje po svoji veseli prisrčnosti. Pesem za en glas s spremljevanjem orgel ali harmonija, „Prošnja“ Stan-kota Premrla je pisana v resnem, molitvenem slogu.

Jaroslav Foerster.

Marija Kumičić in Milan Ogrizović: Propast kra-ljeva hrvatske krvi. Historijska drama u pet činova. Po romanu pok. Evgenija Kumičića sta ga. Kumičićeva in dr. M. Ogrizović spisala dramatičnijo, ki je spričo sijajne, zgodovinsko pravilne opreme in spričo navdušenega scdelovanja hrvatskin igralcev dosegla v Zagrebu velik uspeh. V Zagrebu poskrbe vselej z največjo vestnostjo, da dobe zgodovinske drame pravilne kostume in dekoracije ter da se igrajo v predpisanem slogu. Prof. Jerovšek je naslikal za to noviteto po historičnih slikah figurine za vse kostume, dekoracije pa je izvršil takisto po zgodovinskih podobah dunajski dekorativni ateljer. Tako se pripravljajo dramatičnim avtorjem potrebna sredstva v Zagrebu; — v Ljubljani pa nimamo niti ene pravilne historične kulise! — Nova hrvatska drama kaže konflikt domoljubnih Hrvatov z Rimom ki ima zaslobo v Madjarih in v nekaterih vladoželjnih Hrvatih; boj za svobodo Hrvatske, ki pade le zaradi intrig papeža in ogrskega dvora. Normani so ubili hrvatskega kraljeviča Slaviča; kralj postane slabotni Zvonimir, ki je igrača papeževega poslanika Gerarda in svoje častihlepne, lokave in energične soproge, kraljice Lepe, sestre Vladislava, kralja ogrskega. Rim zaplete Zvonimira v boj s silno Nemčijo, ki Hrvatje — seveda porazi; a še uničenega Zvonimira pozove papež, naj zbere novo vojsko ter jo pelje na „križarsko vojno“. Hrvatje se takrat upro Zvonimiru in Rimu, ubijejo kralja ter proglase kraljem junaškega bana Petra Svačića, ki pa kot žrtva nesloge pogine v boju proti Ogrom. Usodni vpliv Latinov in Ogrov na hrvatsko kraljevsko dinastijo, zadnji obupni boj hrvatskih rodoljubov za neodvisnost Hrvatske od Rima in Ogrov ter končna propast kraljev hrvatske krvi so torej vsebina drame. Poleg dr. Dežmanove-Ivanove dramatičnije Šenoina romana „Zlatarevo zlato“ je nova hrvatska drama, polna plamenečega domoljubnega žara, dosegla največji uspeh ter se trajno vzdržuje na repertoiru. r. c.

Mihovil Nikolić: Razbijeni sni. Odlični moderni hrvatski lirik M. Nikolić je spisal dram. študijo, polno psiholoških fines in nijansirane občutja „Razbijeni sni“, ki se je igrala v Zagrebu z uspehom. Študija iz življenja slikarja je namenjena intimnemu gledališču in deluje le na estetsko finaobrazeno občinstvo.

Marija Jurić-Zagorka: „Eva Gubčeva“. Sredi marca t. l. je dosegla hrvatska moderna novelistica Zagorka s svojo „pučko“ dramo „Eva Gubčeva“ v Zagrebu prav lep uspeh. V drami nastopajo tudi slovenski puntarski kmetje za „staro pravdo“.

Kamila Lucerna: „Jedinac“. Hrvatska pisateljica starejše šole je napisala tendenčno dramo, ki prikazuje boj med starimi idealisti in mladimi, pretirano karikiranimi „naturalisti in dekadentniki“ v književnem svetu. Pisateljica stoji na strani — starih! Drama ima mestoma lepe in efektne prizore ter dramatskodvršene dialoge. Vendar je kritika zaradi preočitne tendence delo odklonila; drama pač družega ni zaslužila!

„Ženski obzor“. Revue českých žen. Praha-Žižkov. Ročnik V. Redaktorka Anna Ziegloserová. Češko ženstvo ima elegantno moderno, v naprednem, svobodomiselnem

duhu pisano revijo, ki se bavi temeljito z najaktuvalnejšimi vprašanji, tičočimi se ženske socialne svobode, z umetnostjo, literaturo, šolstvom i. dr. Izborni list ima za sodelavce prve češke literate in najboljše češke pisateljice. Tudi naša Zofka Jelovškova je sotrudnica tega vrlega lista, ki izhaja desetkrat na leto in stane 4 K.

Rihard Jožef Rozkošny, velezaslužni Nestor čeških glasbenikov, je praznoval septembra m. l. sedemdesetletnico svojega rojstva. Starost ni oslabila njegove ustvarjalne moči, niti mu ni pomanjšala ljubezni do dela. Najpoprej je skladal klavirne skladbe in pesmi. Potem se je lotil opernih skladb, in že prvi njegov operni poskus — komična opera „Mikulaš“ — l. 1870 se je posrečil. L. 1871 je zložil opero „Svetojanské proudy“. Med daljšimi dramatičnimi glasbenimi deli mojstra Rozkošnega je važna pravljica spevo-igra „Popelka“. Dejstvo, da je pogodil narodni ton zlasti v skladbah za zборе, mu je pribavila na Češkem nemalo popularnost. Najpriljubljenejši zbor je njegova četverglasna skladba „Hanička“.

A. Z.

Marya Konopnicka: „Drobiazgi z podrózneji teki“. Velika poljska poetka je zbrala svoje nove epske in lirске pesmi s potovanja in življenja po Gor. Italiji, Francoski Rivier, Provenci in v Avignonu. Poetka ima v teh poezijah poleg modernega finega čustva za graciozno obliko, duhovito pointo in občutje tudi mnogo nežnega humora in ostre satire. Ta najnovejša knjiga je nekako nadaljevanje zadnje njene knjige z naslovom „Italia“. Žalostno je, da se ne najde med Slovenci poet, ki bi nam predstavil slavno poljsko literatko svetovnega renomeja z vzornimi prevodi njenih poezij in njenih umetniškokrasnih novel! Poljsko slovstvo je Slovincem vobče terra incognita, in razen Sienkiewiczovih romanov in edinega Kraszewskega romana „Koča za vasjo“ nimamo nikakih prevodov iz ogromne poljske literature!

Z ognjem in mečem, drama v 5 dejanjih, se je dne 22. okt. igrala prvič v gledališču Sarah Bernhard v Parizu. Slavni roman Sienkiewiczev je dramatičnil Maurice Bernhard in dosegel na odru popoln uspeh. Igra se še vedno vsak dan in gledališče je navadno razprodano. Parižanom najbolj ugaja pristni humor Zaglobe, ki je pogojen jako dobro. Vprizoritev Sienkiewiczovega romana pa je obenem tudi priznanje talenta poljskega romanopisca in znak velikih simpatij, ki jih goje Francozje napram Poljakom. J. —

E. Karpov: Zmagovalec. Noviteta ruske dramske književnosti je družinska drama E. Karpova „Zmagovalec“, ki se je uprizorila s posebnim uspehom v Aleksandro- vem gledališču peterburškem. Mlad dobrovoljček je živel razkošno, zlorabil menice, ob pravem času še „premagal“ srce premožne trgovke, vzela si jo za ženo in trošil njeno glavnico. Toda njegove nakane in nečednosti je izvedela opeharjena žena ter se ločila od njega pred sodniki. — Skrajni realizem je dokaj pripomogel k uspehu drame. A. Z.

Dmitrij Vasiljevič Averkijev, ruski dramatik, je umrl 9. febr. t. l. v 70. letu. Spočetka je pisal pesmi in povesti, bil sodelavec F. M. Dostojevskega pri „Epohi“ ter je končno spisal več velikih dram in tragedij. Največji uspeh je dosegel v Moskvi z dramo „Kaširska starina“. Bil je obenem žurnalist, gledališki kritik in je pisal literarne pregledne tujih slovstev.

Nova ruska dramatska dela. Tudi v tekoči sezoni cvete ruska dramatika. Najdjenov, velenadarjeni dramatik, čegar drama „Deca Vanjuščinova“ se vzdržuje trajno na repertoiru ruskih gledališč, z letošnjo svojo novostjo „Bogati človek“ ni imel uspeha, pač pa z drugo dramo „Avdotjino življenje“. Naslovno ulogo je igrala v petrograjskem gledališču slovita igralka Komisarševska. Kritik

Beljavev piše o drami: „To je živa, posrečena in lepa drama, in poleg tega „nova“ drama ne le po času, nego tudi po svoji obliki“. Najdjenov je umetniški dramatski talent, ki stremi predvsem za resničnostjo, iskrenostjo in umetnostjo; dramatičnosti ne išče v besedah, dialogih, nego v dejanju in situacijah. Vsebina drame: Avdotja, hči bogatih staršev in soproga malega uradnika, pobegne s kmetiškim mladeničem, a se po usodnih udarcih vrne izpametovana k soprogu.

Potapenko je spisal dramo „Zvezana krila“, ki prikazuje zmago realnosti življenja nad hrepenenjem za vzvišenostjo in lepoto. Junak drame je profesor zdravnik Lagodin, mož velikih idealov, ki ga pa boj za srečo v rodini in za obstanek „izpametuje“, da išče utehe v realnem delu. Potapenkova jedra in krepka drama obdeluje hkratu tema o ubitem talentu in odgovarja vprašanju, kakšno boji razmerje med starši in otroci. Dramatik Trachtenberg je poseben pojav med modernimi pisatelji. V svoji prvi drami „Povest o bolezni Pitojeva“ je preplašil s psihopatskim sujetom slabe živce ruskih dam, a potem je napisal še dolgo vrsto prestigitatorskih, pseudofilozofskih iger: „Komet“, „Zmaga“, „Včeraj“ in končno „Danes“ (Segodnja). Pri Trachtenbergu je vse meglovito in razblinjeno v same brezkončne, navidezno duhovite dialoge. Tudi drama „Danes“ je taka hipermoderna bizarnost ter se vrši v krogu literatov. Suje pa je obdelan živo ter je gledalce zanimal. Karpov je imel lep uspeh z dramo „Zmagalec“ iz velikomestnega življenja peterburških milijonarjev. Junak je laikoumen pustolovec. Arbenin je nanovo dramatisiral Tolstega roman „Vstajenje“ ter se je držal vestnejše romana, ko vsi dosejdanji dramatisatorji. Drama je imela velik uspeh. Boborykin je spisal dramo „Ob praznovanju“, v kateri slika moderne ljudi, ki vedno kolebajo v svojem hotenju ter vse sumničijo. Drama je polna duhovitih refleksij. Maksim Gorkij pa s svojo najnovejšo socialno dramo „Letoviščarji“ (Dačniki) ni dosegel uspeha, ker je brez „lepega“ dejanja in brez šablonske tehnike. Ideja drame je: Ruska inteligenca je lena, okorna, propala ter brez zveze z življenjem in z narodom. Vse teži za srečo in veseljem, a ne uživa ju nihče. Ta inteligenca se le dolgočasi, prepira, spletkari, živi slučajno skupaj, slučajno se razhaja ter ne zapuša za seboj ničesar ko prah. Nepotrebni, nekoristni so ti letoviščarji na zemlji, a srečni bi mogli postati le, če bi delali za one, ki stoje nižje. Igra je torej hkratu huda obsodba ruske inteligence, ki je, z bičem zadeta v srce, to satirično dramo seveda razžaljena odklonila. Tragedija ruske dolgočasne in apatične buržoazije je polna trpke in globoke, ostre istine ter resničnih očitaj. Odvetnik Brasov ima debelo kožo ter je nezmožen za vsako finejšo čustvo; njegova žena Barbara pa je komplicirane psihe, nežna in globoka, zato se duši v gnusu poleg surovega soproga. Arhitekt Susov je nemoralen in sleparski filister, zato je ženi Juliji zoprn in neznošen. Dr. Dudakov in njegova žena imata uničene živce, zato večne solze in histerija; stara Marija Lavovna je nad življenjem, polnim razočaranja in bridkosti, obupala. Le njena hči Sonja in brat Brasove žene sta še odvažna, smela optimista in rezonérja, polna idealov. V tej družbi se kaže vse licemerstvo, lokavost, lažnjivost, hinavstvo in medsebojna mržnja ruske gnile buržoazije. Sami so si porezali peroti in končno obleže v blatu, a domišljajo si, da so vzvišeni inteligentniki. Gorkij kliče Rusom: „Vun iz tega blata! Ne ubijajmo lastne svobode!“ No, razžaljeno občinstvo mu je žvižgalo. Gorkij pa je vendar prišel pred zastor ter se žvižgajočim inteligentni sodrgi — porogljivo poklonil . . .

„Bühne u. Welt“, že 7. leto izhajajoči ilustr. list za dramatično umetnost, je v svoji prvi februarski številki priobčil

pod naslovom „Ein Stück slavischer Kultur“ članek o zgodovini in uspehih češkega „Narodnega divadla“ v Pragi. Ker je ta list že večkrat prinesel daljše ali krajše članke o slovanski dramatik, zlasti o ruskem gledališču, — bilo bi gotovo umestno, ako poda v njem kdo kratek pregled razvitka naše drame in opere v zadnjih letih ter seznanj Nemce, kako se v nas goji umetnost, saj večinoma ne vedo ničesar o nas ter nas smatrajo za popolne divjake. Dr. F. G.

„Die Musik“, prvi nemški strokovni list za glasbo, je v prvi januarski številki prinesel članek Hugona Conrata iz Londona „Joseph Haydn und das kroatische Volkslied“. Pisatelj, opirajoč se na Kubačeve razprave, dokazuje, da je bil Haydn slovanskega pokolenja ter z mnogimi izgledi potrjuje, da je uporabljal v svojih delih mnoge narodne (hrvatske) motive. Ta spis je znamenit, ker seznanja nemške kroge z rezultati Kubačevih študij. Da se Haydn ni čutil Slovana, mu ne smemo šteti v zlo, saj takrat ni bila narodnostna ideja vzbujena. Da je uporabljal hrvatske narodne motive, je tudi iz tega razloga umevno, ker je živel dolgo vrsto let kot kapelnik pri grofu Esterhazyju, sredi med ogrskimi Hrvati. — „Die Musik“ prinaša redna poročila o opernih predstavah in koncertih iz vseh večjih mest ter semtertja omenja muzikalno življenje v slovanskih krajih. Dobro bi bilo, ako bi se našel strokovnjak - domačin, ki bi redno sporočal o znamenitejših glasbenih pojavih slovenskih. Zlasti koncerti „Glasbene Matice“, ki daleč nadkriljujejo enake priredbe v drugih malih mestih, so vredni, da se o njih obveščajo širši krogi. „Gl. Matica“, ki je v svojih zahvalnih koncertih na Dunaju žela hvalo in priznanje strogih kritikov in si pridobila dobro ime med dunajskim občinstvom, goji s toliko unemo umetniško glasbo v Slovencih, da bi zanimala tudi nemško občinstvo. Dr. F. Göstl.

UMETNOST.

Ivan Grohar: Primož Trubar. Na privatno naročilo je po starem lesorezu naslikal z oljnatiimi barvami slikar Grohar v moderni maniri prav izboren, življenja in inteligence poln portret Pr. Trubarja. Siva, belobradata glava Trubarja je velezanimiva študija.

Jugoslovanska umetnost. Jugoslovanski slikarji in kiparji se krepko gibljejo. Pomladanske razstave dunajske „Secesije“ so se udeležili slovenski impresionisti g. R. Jakopič, g. M. Jama in g. Iv. Grohar. Notranjo uredbo te razstave pa je izvršil slovenski arhitekt g. Josip Plečnik z veleokusno priprostostjo. — Hrvatsko društvo umetnikov v Zagrebu otvori 1. maja t. l. svojo umetniško razstavo, na katero so povabljeni tudi drugi jugoslovanski umetniki. Otvoritve se udeležijo tudi jugoslovanski književniki; hrvatski pisatelji izdajo pri tej priliki ilustriran almanah. — Bolgarski umetniki pripravljajo svojo razstavo v Sofiji. Predsednikom zveze jugoslovanskih umetnikov, „Lade“ je bil izvoljen ravnatelj sofijske slikarske akademije, g. Ivan Mrkvička. — Srbski umetniki se udeležijo velike razstave v Liježu (Lüttich) s svojim posebnim oddelkom. — Dunajsko dijaško umetniško društvo „Vesna“ pa priredi svojo razstavo poleti v Ljubljani.

Zapuščina ruskega umetnika V. V. Vereščagina. Od novembra do konca decembra meseca 1904. je bila v Petrogradu razstava zapuščine v portarturški luki utonulega V. V. Vereščagina. Vso veliko zbirko slik, skic, študij, fotografij i. dr. je kupil car za 200.000 rubljev ter se shrani v muzeju carja Aleksandra III. Zapuščina je obsegala slike, ki jih je naslikal Vereščagin v dobi od 1. 1861—1904. Tu so slike in študije iz turkestanske vojne (1867—1874), s poto-

vanja po Indiji (1875), iz turške vojne in s potovanja po Palestini (1883—85), s Kavkaza (1898), iz špansko-američanske vojne ter končno dve nedovršeni sliki iz rusko-japonske vojne. Vdova V. V. Vereščagina je podarila muzeju več stvari in mobilij iz pokojnikovega ateljeja i. dr.

Tadej Baroncez, slavni poljski kipar, je umrl v Lvovu 56 let star. Znan je njegov spomenik kralja *Sobieskega* v Lvovu, njegovi skupini „*Vojna*“ in „*Venus in Amor*“ sta slavni. Njegovih je tudi mnogo nagrobnih spomenikov poljskih poetov in umetnikov ter več krasnih medalj, bust i. dr.

Rudolf pl. Alt, znameniti dunajski mojster slikar, je umrl 92 let star. Slavne so njegove pokrajinske slike iz Tirolske, Galicije, Benetk, Lombardije, Češke in Dalmacije. Zlasti so znane njegove krasne slike avstrijskih in italijanskih renesančnih in baroknih palač. Število njegovih akvarelov je nebroj, ki jih, kakor njegove oljnate slike, hranijo razne galerije.

Adolf pl. Menzel, slavni nemški slikar, ki je s svojimi slikami ohranil večnosti najvažnejše dogodke in najznamenitejše može iz dobe Friderika II. Velikega in iz starejše in novejše zgodovine brandenburško-pruske, je umrl skoraj 90 let star!

RAZNOTEROSTI.

„**Windisch**“. Nemci nazivajo mnogokrat kraje, kjer so bili nekdanj naseljeni Slovenci, s priimkom „*Windisch*“. Na slovenskih tleh imamo še sedaj: „*Windischgraz*“ (Slovenji gradec) — „*Windischberg*“, (Slovenja gora), in „*Windischbach*“ pri Celovcu — „*Windischdorf*“ (Slovenja ves) pri Ptujem in na Kočevskem. Iz krajev, kjer so bili nekdanj naseljeni Slovenci, navajam: Vas „*Windisch*“ v okrajnem glavarstvu Svt. Vida na Koroškem — „*Windisch-Matrei*“ trg s 585 prebiv. na Tirolskem — „*Windischberg*“ vas v sodnijskem okraju Neufelden na Zgornjem Avstrijskem — „*Windischberg*“ vas pri Ljubnem na Zgornjem Štajerskem — „*Windischbüchl*“ vas blizu Ljubnega (zgor. Štajersko) — „*Windischdorf*“ vas v okrajnem glavarstvu Wels na Zgornjem Avstrijskem — „*Windischdorf*“ vas v okrajnem glavarstvu Judenburg na Zgornjem Štajerskem — „*Windischgarsten*“ sodnijski okraj in trg — „*Windischhof*“ vas blizu Perga — „*Windischhub*“ vas v okr. glavarstvu Ried, vsi na Zgor. Avstrijskem. Fridolin Kaučič.

Kelto-slovanska liga, ki se je lani ustanovila v Parizu, je imela dne 4. dec. l. l. slavnostno sejo v velikem amfiteatru Sorbone. Čerep Spiridovič, častni predsednik lige je očrtal položaj Rusije in njeno razmerje do Slovanov, v prvi vrsti do Poljakov, ki se je v zadnjem času znatno izboljšalo. Gervillé-Réache, podpredsednik francoskega parlamenta, je predaval o koristi in potrebi zблиžanja narodov latinskih, keltskih in slovanskih, katerega podloga je rusko-francoska zveza. Najzanimivejše pa je bilo poročilo dalmatinskega poslanca pesnika dr. Trešića Pavičića, ki je očrtal neznosne razmere Jugoslovanov v Avstriji in njih razmerje do Italijanov. Dalmacija in Primorsko je edina točka, v kateri se križajo interesi latinskih in slovanskih narodov, toda tudi tu bo treba končne združitve proti naraščajočemu pangermanizmu. Po njegovem govoru so zadoneli gromoviti živijo-klici po amfiteatru in republikanska garda je zasvirala „*Lepo našo domovino*“. Prvikrat je donela hrvatsko-slovenska himna v staroslavnihih prostorih pariške univerze in upajmo, da ne zadnjič.

Janko Pretnar.

Grof L. N. Tolstoj je prijavil predkratim brošuro: „*Ruskemu duhovništvu*“, ki v nji ostro obsoja ruske duhovnike, ker ljudi silijo k svoji veri. Tolstoj dolži sveti sinod s Pobjedonoscevim na čelu, da je tako kruto preganjal

duhoborce, da so se morali končno preseliti s Kavkaza v Kanado. Ruska pravoslavna cerkev je zatirala tudi stundiste in mnoge druge ruske razkolnike. „*Samo na Ruskem je v verskih zadevah še natezalnica v veljavi*“, piše Tolstoj. Rusko duhovništvo ni zamudilo odgovoriti filozofu z Jasne Poljane. Pop Ivan Kronštadski, ki je jako čislán pri dvoru, je pisal v časnik: „*Missionerskoje obozrenje*“ članek, ki v njem svari Ruse pred Tolstim ter ga imenuje „*brezbožcem*“, „*zapeljivcem ljudstva*“ in „*hinavcem*“. Ruska inteligenca pa je nabrala na tisoče podpisov za pismo udanosti in spoštovanja do Tolstega.

Grof L. N. Tolstoj: Zdramate se! — Kakor ob burski vojski, tako tudi sedaj grmi novokrščanski moralist Tolstoj proti plamenom vojne, zoper vojskino moralstvo, navajajoč izreke slovitih nasprotnikov krvavih vojsk in mesarskega militarizma. Ta protest pa nikakor ni antipatriotičnega značaja, kajti v njem se ne bori Tolstoj le zoper rusko-japonsko vojno, temveč proti vojni vobče; ne polemizira le proti rojakom-politikom, ki varujejo oddaljeno ozemlje, temveč opozarja človeštvo na grozopolne prizore, ki jih uprizarjajo s tem, da moré člane človeške družbe. Tolstoj meni, da se to godi zategadelj, ker se ne zavedajo svojega nekrščanskega, da, nečloveškega dejanja, in jim kliče: Zdramate se! Temelj tega svarilnega momenta je torej docela idejen, verski, in dokler premotivamo list le s tistega verskega in npravnega stališča, nima nikake strmenitosti ali nevarnosti. Politikov Tolstoj sevedane prepriča in tudi ne poizkuša ugovarjati sedanji vojni s političnimi ali narodno-gospodarskimi dokazi, on le čuti mržnjo in gnus zoper vojno, kakor zoper vsaktero drugo morjenje.

Jules Verne, eden najpopularnejših francoskih romanspiscev, je umrl koncem marca v Amiensu 77 let star. Bil je ustanovnik in edini zastopnik naravoslovnega poučnega romana, ki uživa zaradi svoje fantastičnosti med mladino in širšo publiko največjo priljubljenost. Imel je uprav grandiozno fantazijo ter blesteč slog. „*Naravoslovec na Pegazu*“ je v svoji fantaziji rodil marsikaj, kar sta pozneje moderna tehnika in moderno naravoslovje izvršila resnično!

NAŠE SLIKE.

M. Gaspari: **Po gorah je ivje . . .** (Umet. priloga.) — Uroš Predič: **Nesreča bo!** (Umet. priloga.) Eden najznamenitejših srbskih slikarjev je Uroš Predič. Interieur obednice s sladkosnedim dečkom je naslikal izborno! — I. E. Rjepin: **Grof L. N. Tolstoj**. Ime Tolstega se prav sedaj zopet opetovano imenuje ter se je v slovenskem gledališču predstavljala njegova velika drama „*Moč teme*“, zato prinašamo slavni portret ruskega književnika, umotvor prof. Rjepina. — Ivan Mrkvička: **Počitek**. Pravoslavni pop častitljive brade počiva v senci borovca in čita knjigo. — Fran Pavačić: „**Slepci bodo videli!**“ Jezus ozdravlja pred tempeljnom slepca. — Ivan Mrkvička: **Spotoma**. — Ivana Kobilčeva: **Na trg**. — V. Brožik: „**Tu, felix Austria, nube!**“ Cesar Maks I. (1493—1519) si je znal razširiti svoje cesarstvo ne le z mečem, nego tudi z mnogimi porokami med svojimi potomci in med potomci raznih vladajočih hiš. Naša slika po slavnem originalu češkega mojstra V. Brožika kaže sijajno poroko Maksovega sina, Filipa Lepega z Ivano Kastiljsko. Poroki prisostvuje cesar, cesarica Marija, Ferdinand Aragonski, razni dvorniki, državniki, poslaniki držav in ogromno spremstvo. Takrat je nastal rek: „*Bella gerant alii, tu, felix Austria, nube!*“ Filip je kmalu umrl, Ivana pa je zblaznela. — Ant. Verovšek: „**Blaž Mozo!**“. Uloga g. Verovška iz „*Rokovnjačev*.“

Imam večjo zalogo
vozov vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-
novejši dunajski in pariški
modi; tudi stare vozove
jemljem v račun po visoki
ceni.

FRANC WISJAN

izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN

urar in trgovina z zlatnino

Ljubljana

Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsako-
vrstnih žepnih in sten-
skih ur ter ur budilnic
itd.

Ceniki zastoj in franko.

JEŽ humoristično-satiričen list z
ilustracijami izhaja prvo in
tretjo soboto v mesecu ter
stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nem-
čijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov

v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

**fine bonbone,
pecivo itd.**

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna

Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.

Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo žvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — Cena inseratom: Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.